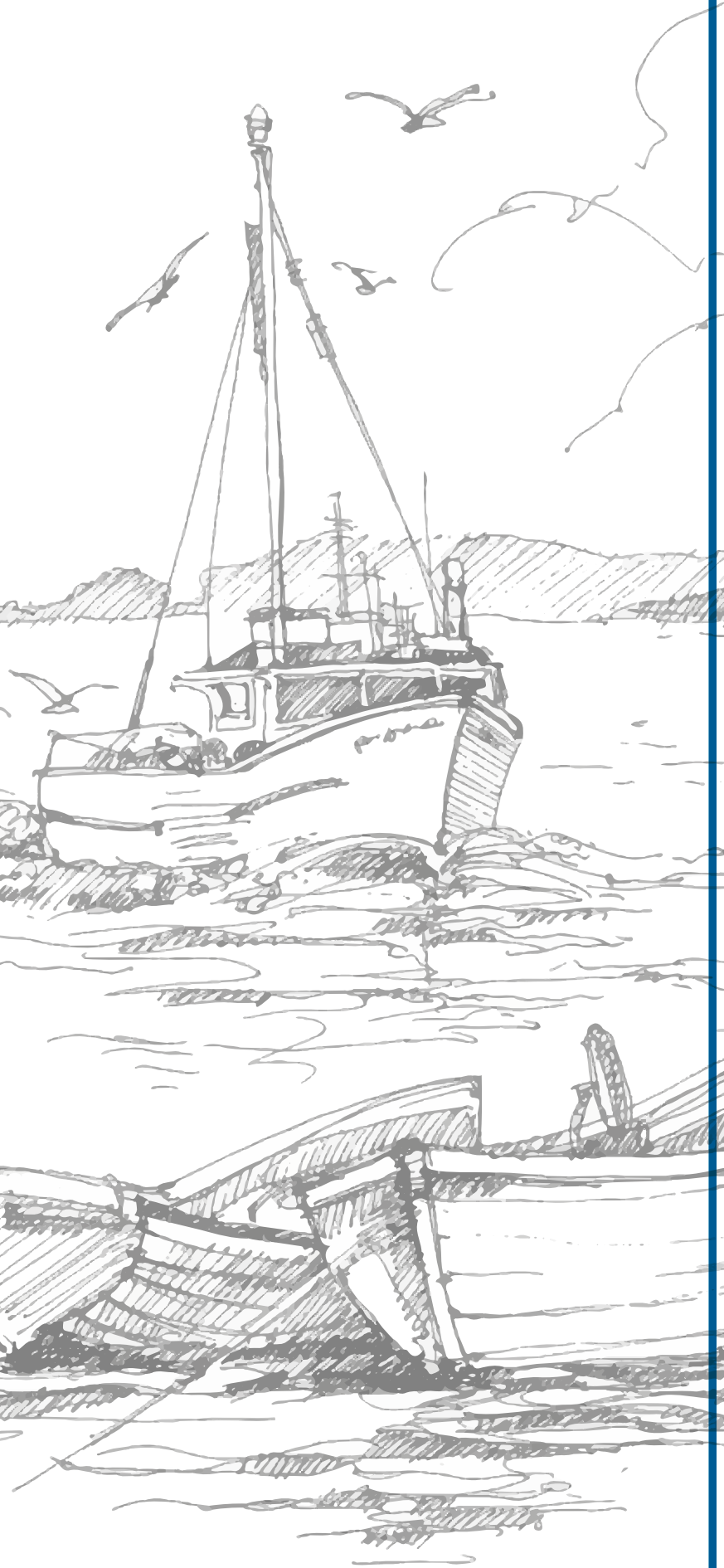

Ο κλάδος της Αλιείας στην Ελλάδα

Κοινωνική και
Οικονομική
Διάσταση

Ειρήνη Τζουραμάνη
Άγγελος Λιοντάκης
Σταμάτης Μάντζαρης

Ινστιτούτο Αγροτικής Οικονομίας
και Κοινωνιολογίας - ΙΝΑΓΡΟΚ

Αθήνα, 2023

Επιμέλεια

Ειρήνη Τζουραμάνη, Διευθύντρια Ερευνών ΙΝΑΓΡΟΚ

Άγγελος Λιοντάκης, Επίκουρος Καθηγητής ΓΠΑ, Συνεργάτης ΙΝΑΓΡΟΚ

Σταμάτης Μάντζιαρης, MBA, Διδάκτορας ΓΠΑ, Συνεργάτης ΙΝΑΓΡΟΚ

Η παρούσα έκδοση υλοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Αγροτικής Οικονομίας και Κοινωνιολογίας (ΙΝΑΓΡΟΚ-ΕΛΓΟ ΔΗΜΗΤΡΑ).

Τα δεδομένα για την παρούσα έκδοση προέρχονται από τη Δράση 5 «Συλλογή κοινωνικοοικονομικών δεδομένων για τον τομέα της αλιείας» για την οποία είναι επιστημονικά υπεύθυνο το Ινστιτούτο Αγροτικής Οικονομίας και Κοινωνιολογίας (ΙΝΑΓΡΟΚ), του Εθνικού Προγράμματος Συλλογής Αλιευτικών Δεδομένων (Ε.Π.Σ.Α.Δ.).

Το Εθνικό Πρόγραμμα Συλλογής Αλιευτικών Δεδομένων (Ε.Π.Σ.Α.Δ.) υλοποιείται με δικαιούχο τη Γενική Διεύθυνση Αλιείας του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων και συγχρηματοδοτείται από την Ελλάδα και την ΕΕ (ΕΤΘΑ) μέσω του Επιχειρησιακού Προγράμματος Αλιείας και Θάλασσας (ΕΠΑΛΘ) 2014-2020 του ΕΣΠΑ.

Φορείς υλοποίησης του έργου είναι ο Ελληνικός Γεωργικός Οργανισμός ΕΛΓΟ-ΔΗΜΗΤΡΑ. Το Ινστιτούτο Αλιευτικής Έρευνας (ΙΝΑΛΕ) του ΕΛΓΟ ΔΗΜΗΤΡΑ είναι ο συντονιστής φορέας υλοποίησης του έργου με παραστάτη υλοποίησης το Ινστιτούτο Αγροτικής Οικονομίας και Κοινωνιολογίας (ΙΝΑΓΡΟΚ) του ΕΛΓΟ-ΔΗΜΗΤΡΑ. Συμπράττων φορέας υλοποίησης είναι το Ελληνικό Κέντρο Θαλάσσιων Ερευνών (ΕΛΚΕΘΕ).

Η συλλογή των κοινωνικοοικονομικών δεδομένων έχει πραγματοποιηθεί σε συνεργασία με το Ινστιτούτο Αλιευτικής Έρευνας (ΙΝΑΛΕ) του ΕΛΓΟ ΔΗΜΗΤΡΑ και το Ελληνικό Κέντρο Θαλασσίων Ερευνών (ΕΛΚΕΘΕ).

Θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε όλους όσους βοήθουν στη συλλογή των κοινωνικοοικονομικών δεδομένων, για τη συνεργασία τους και τις επισημάνσεις τους, το προσωπικό του ΙΝΑΛΕ, τους ανταποκριτές του ΕΠΣΑΔ στο ΙΝΑΛΕ του ΕΛΓΟ ΔΗΜΗΤΡΑ και στο ΕΛΚΕΘΕ.

Ευχαριστούμε επίσης, τους αλιείς που συμμετείχαν στην έρευνα για την επικοινωνία τους και τη συνεργασία τους με τους ανταποκριτές και συνεργάτες του έργου.

Ινστιτούτο Αγροτικής Οικονομίας και Κοινωνιολογίας - ΙΝΑΓΡΟΚ

Ελληνικός Γεωργικός Οργανισμός – ΕΛΓΟ ΔΗΜΗΤΡΑ

Κουρτίδου 56-58, 11145 Αθήνα

Email: agreri@elgo.gr

Τηλ. 216 900 7389

www.agreri.gr

ISBN: 978-618-80367-7-2

Οκτώβριος 2023

Πρόλογος	7
Συνοπτική Παρουσίαση	8
Ο Ελληνικός Στόλος	10
Διάρθρωση Στόλου	14
Αλιευτική Προσπάθεια	15
Εκφορτώσεις και Έσοδα	17
Η Χωρική Διάσταση αλιευμάτων στην Ελλάδα	20
Έσοδα και έξοδα	22
Οικονομικά Αποτελέσματα	24
Κοινωνική Διάσταση Θαλάσσιας Αλιείας	28
Απασχόληση	28
Περιφερειακή διάσταση και απασχόληση	29
Κοινωνικά στοιχεία απασχολούμενων	32
Ο ρόλος των γυναικών	35
Εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου	37
Αλιεία Μικρής Κλίμακας: Ιδιαιτερότητες και διαρθρωτικά προβλήματα	38
Οικογενειακού ή επιχειρηματικού τύπου αλιεία;	40
Ανάγκες κατάρτισης και στόχοι αλιέων	44
Αλιεία και Επιδράσεις εξωτερικού περιβάλλοντος - Ανάλυση PESTLE	46
Προκλήσεις, Ευκαιρίες και Προοπτικές του κλάδου της Αλιείας	53
Βιβλιογραφία	56

Περιεχόμενα Διαγραμμάτων

Διάγραμμα 1 Εξέλιξη α) αριθμό σκαφών, β) χωρητικότητα (GT) και γ) Ισχύς (kw) (2012-2020)	11
Διάγραμμα 2 Ενεργά Σκάφη ανά κατηγορία στόλου των σημαντικότερων χωρών της Μεσογείου (Έτος 2020)	12
Διάγραμμα 3 Ηλικιακή Κατανομή των αλιευτικών σκαφών	13
Διάγραμμα 4 Κατανομή μήκους των αλιευτικών σκαφών	13
Διάγραμμα 5 Διαχρονική εξέλιξη: α) της αλιευτικής προσπάθειας (μέρες στη θάλασσα) και β) της κατανάλωσης και του κόστους ενέργειας ανά € αλιεύματος	16
Διάγραμμα 6 Ποσότητες αλιευμάτων στη μέση και στην παράκτια αλιεία 2020 2021	17
Διάγραμμα 7 Είδη που ανήκουν στο Top-80% της αξίας των αλιευμάτων σε α) Γρι-Γρι, β) Μηχανότρατα, γ) Παράκτια αλιεία για το έτος 2020 στην Ελλάδα	18
Διάγραμμα 8 Έσοδα και έξοδα στη θαλάσσια αλιεία	22
Διάγραμμα 9 Διάρθρωση των εξόδων α) στην Αλιεία μικρής Κλίμακας και β) στην Αλιεία Μεγάλης Κλίμακας (2020)	23
Διάγραμμα 10 Καμπύλη Lorenz και συντελεστής Gini για το εισόδημα της Μικρής και Μεγάλης Κλίμακας Αλιείας (2019)	27
Διάγραμμα 11 Διαχρονική εξέλιξη της απασχόλησης και του μέσου ετήσιου μισθού	28
Διάγραμμα 12 Εξέλιξη των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου (σε ισοδύναμα CO ₂) στην αλιεία και Οικονομική Αποτελεσματικότητά τους (2012-2019)	37
Διάγραμμα 13 Ομαδοποίηση τμημάτων στόλου ανά μοντέλο αλιευτικής δραστηριότητας	41

Διάγραμμα 14 Κύριες παράμετροι ανάλυσης κόστους-οφέλους ανά τμήμα στόλου	42
---	----

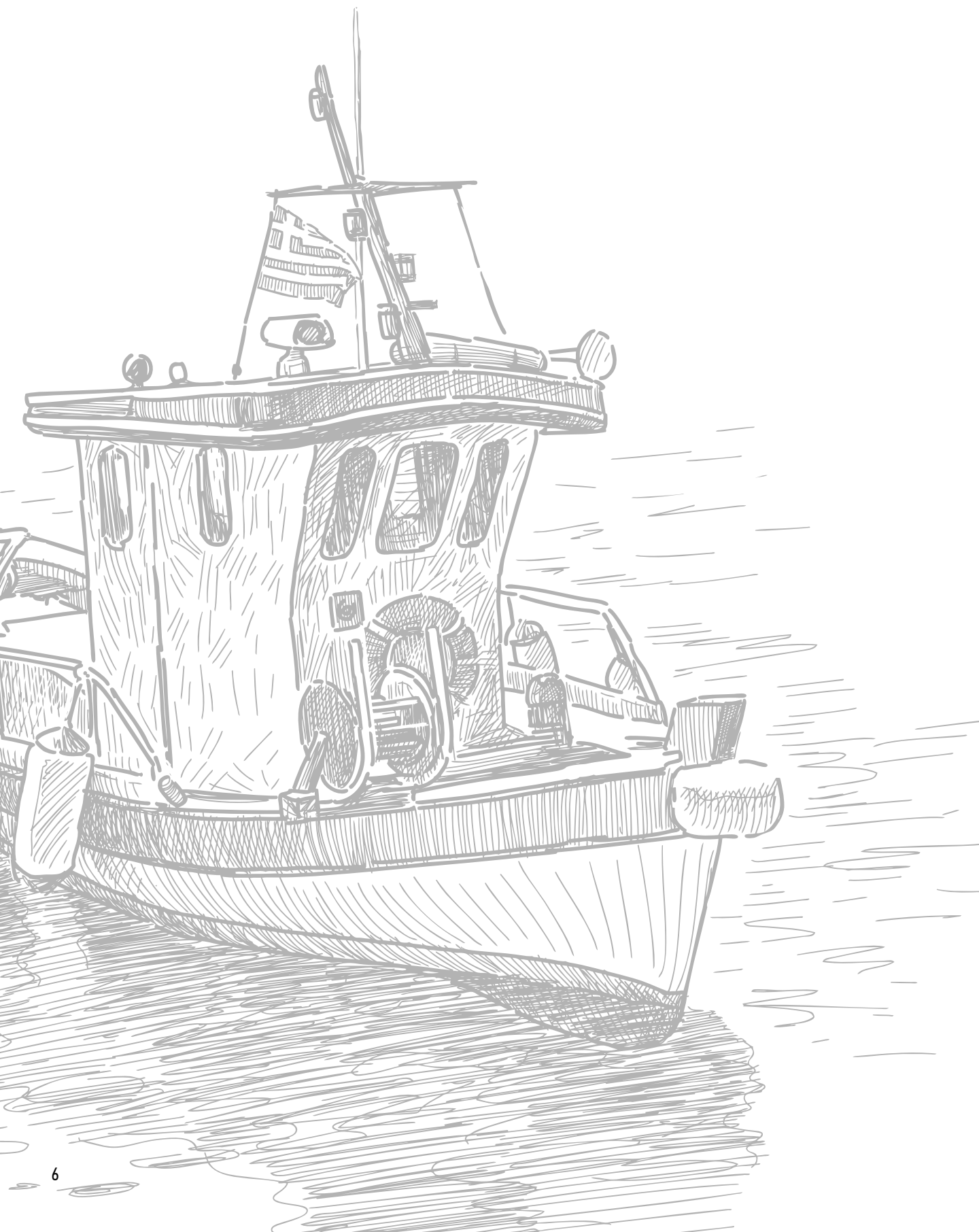
Διάγραμμα 15 Στόχοι αλιείων μικρής και μεγάλης κλίμακας	45
--	----

Περιεχόμενα Πινάκων

Πίνακας 1 Χαρακτηριστικά του ενεργού στόλου ανά κατηγορία αλιευτικών εργαλείων (κατάταξη σκαφών με βάση το κύριο αλιευτικό εργαλείο που χρησιμοποιούν) (Έτος 2020)	14
Πίνακας 2 Ποσότητα αλιευμάτων μέσης και παράκτιας ελληνικής αλιείας, κατά κυριότερα είδη, σε τόνους (σε φθίνουσα σειρά αλιευμένων ποσοτήτων)	17
Πίνακας 3 Οικονομικά Αποτελέσματα Αλιείας Μικρής και Μεγάλης κλίμακας	25
Πίνακας 4 Σημαντικότερα οικονομικά αποτελέσματα ανά τμήμα του στόλου με βάση το κύριο αλιευτικό εργαλείο (έτος 2019)	26
Πίνακας 5 Σημαντικότερα οικονομικά αποτελέσματα ανά τμήμα του στόλου με βάση το κύριο αλιευτικό εργαλείο (έτος 2020)	26

Περιεχόμενα Χαρτών

Χάρτης 1 Μέγεθος ενεργού στόλου ανά χώρα, στη Μεσόγειο	11
Χάρτης 2 Κατανομή των σκαφών της παράκτιας αλιείας ανά λιμάνι στην Ελλάδα (2019)	21
Χάρτης 3 Συγκριτικός βαθμός εξάρτησης περιφερειακών ενοτήτων από την αλιεία	30

Η αλιεία στη χώρα μας έχει σημαντική ιστορία και συμβάλλει με καθοριστικό ρόλο στην οικονομία και στην απασχόληση, αποτελώντας βασικό πυλώνα της εθνικής οικονομίας. Η εκτεταμένη ακτογραμμή, τα πολυάριθμα νησιά, η πλούσια βιοποικιλότητα και η μεγάλη θαλάσσια κληρονομιά είναι παράγοντες που καθορίζουν και διαμορφώνουν το ρόλο της αλιείας στη χώρα μας.

Η αλιεία, αναμφισβήτητη, είναι σημαντική γιατί συμβάλλει στην οικονομική ανάπτυξη των νησιωτικών και των παράκτιων περιοχών της χώρας μας. Παράλληλα όμως, ο κλάδος της αλιείας έχει θετική συνεισφορά και στην επισιτιστική ασφάλεια, στη μείωση της φτώχειας, και στην ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής. Επιπλέον, συνεισφέρει στην αειφορική διαχείριση των φυσικών πόρων των τοπικών κοινωνιών και στη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς της χώρας μας.

Ο στόχος αυτής της έκδοσης είναι να παρουσιάσει τα βασικά διαρθρωτικά χαρακτηριστικά του κλάδου της αλιείας στην Ελλάδα, την πορεία του αλιευτικού στόλου, και κυρίως τον κοινωνικό και οικονομικό ρόλο της. Συγκεκριμένα, παρουσιάζονται οι παράγοντες που επηρεάζουν την οικονομική βιωσιμότητα της ελληνικής αλιείας, οι προκλήσεις που αντιμετωπίζει ο κλάδος και πως αυτές θα μπορούσαν να αντιμετωπιστούν. Επιπλέον, η έκδοση, επιδιώκει να απαντήσει στο ερώτημα κατά πόσον η ελληνική αλιεία μπορεί να είναι οικογενειακού ή επιχειρηματικού τύπου και να αναδείξει τα αντίστοιχα οφέλη. Στη συνέχεια, αναλύει το ανθρώπινο κεφάλαιο που απασχολείται στον κλάδο της αλιείας, τα προβλήματα που οι αλιείς αντιμετωπίζουν καθώς και τις ανάγκες τους για εκπαίδευση, ενημέρωση και πληροφόρηση. Τέλος, παρουσιάζονται οι ευκαιρίες, που θα πρέπει να αξιοποιηθούν για να είναι βιώσιμη η αλιεία στο μέλλον.

Ειρήνη Τζουραμάνη
Διευθύντρια Ερευνών
Ινστιτούτο Αγροτικής Οικονομίας και Κοινωνιολογίας - ΙΝΑΓΡΟΚ
Ελληνικός Γεωργικός Οργανισμός, ΕΛΓΟ-ΔΗΜΗΤΡΑ

Ο ελληνικός στόλος, με σχεδόν 14.000 σκάφη είναι ο μεγαλύτερος στην ΕΕ με ποσοστό συμμετοχής 19% και ο δεύτερος στόλος σε όρους ενεργών σκαφών στην Μεσόγειο. Η συνολική χωρητικότητά του είναι 66 χιλ. GT ενώ η συνολική ισχύς του ανέρχεται σε 391 χιλ. KW. Το 94% των σκαφών έχουν μήκος μέχρι 12 μέτρα με μικρή αλιευτική ικανότητα και απαιτούν ιδιαίτερη αντιμετώπιση.

Τα τελευταία έτη, παρά το γεγονός ότι η απασχόληση στην αλιεία έχει παρουσιάσει σημαντική μείωση, εξακολουθεί να κατέχει σημαντική θέση, απασχολώντας περισσότερα από 18.000 άτομα, ή 14.528 σε όρους Ισοδυνάμων Πλήρους Απασχόλησης (ΙΠΑ). Αξιοσημείωτο είναι επίσης ότι, η απασχόληση στον κλάδο συνδέεται με περιοχές νησιωτικές και παράκτιες που συνήθως έχουν περιορισμένες εναλλακτικές ευκαιρίες απασχόλησης.

Το ανθρώπινο κεφάλαιο που απασχολείται στην αλιεία έχει να αντιμετωπίσει ένα μεγάλο εύρος διαρθρωτικών αδυναμιών του κλάδου που δυσχεραίνει την εργασία του. Οι κυριότερες αδυναμίες συνδέονται με το μεγάλης ηλικίας ανθρώπινο δυναμικό, χαμηλής εκπαίδευσης και την περιορισμένη διάθεση νέων να εισέλθουν στο χώρο. Το πρόβλημα της διαδοχής είναι ιδιαίτερα έντονο και παράλληλα η έλλειψη κεφαλαίου και εκπαίδευσης λειτουργούν αποτρεπτικά στην ηλικιακή ανανέωση. Επιπλέον, έχει εντοπιστεί αδυναμία κατανόησης των κανονιστικών διατάξεων καθώς οι πολλαπλές αλλαγές του θεσμικού πλαισίου απαιτούν ενέργειες προσαρμογής από όλους τους εμπλεκόμενους.

Η οικονομική ανάλυση του κλάδου δείχνει ότι η οικονομική αποδοτικότητα του ελληνικού στόλου παρουσιάζει έντονες διακυμάνσεις. Κάποια τμήματα του στόλου έχουν βελτιώσει την οικονομική τους θέση έναντι άλλων που παρουσιάζουν περιορισμένα οικονομικά αποτελέσματα. Η οικονομική αποτελεσματικότητα είχε βελτιωθεί μετά την περίοδο της οικονομικής κρίσης, η οποία συνέπιπτε τόσο με τη μείωση του ενεργού στόλου όσο και με αυτή του κόστους της ενέργειας λόγω της χαμηλότερης τιμής του πετρελαίου την προηγούμενη περίοδο. Σήμερα, με τις επιπτώσεις της πανδημίας του Covid-19 ενεργές και με τη νέα ενεργειακή κρίση λόγω της εμπόλεμης κατάστασης στην Ουκρανία, ο κλάδος αντιμετωπίζει σοβαρά προβλήματα στην κερδοφορία του. Οι παράγοντες που προσδιορίζουν την οικονομική αποτελεσματικότητα συνδέονται με τις τιμές πώλησης των αλιευμάτων, το ενεργειακό κόστος, το σύνολο των δαπανών, την κατάσταση των αποθεμάτων,

την ισορροπία μεταξύ της αλιευτικής δυνατότητας και των αλιευτικών ευκαιριών. Η αξιοποίηση της καινοτομίας θα μπορούσε να συμβάλλει θετικά στην αποδοχή και χρήση νέου αλιευτικού εξοπλισμού ο οποίος, σε συνδυασμό με την αλλαγή τεχνικών αλιείας, μπορεί να οδηγήσει σε χαμηλότερα λειτουργικά κόστη και συνολικά βελτιωμένα οικονομικά αποτελέσματα.

Επιπρόσθετα, έχει σημασία να επισημανθεί ότι στον κλάδο παρατηρούνται προβλήματα που σχετίζονται με τις αντιπαραθέσεις ανάμεσα σε διάφορες ομάδες, όπως αλιείς παράκτιας και μέσης αλιείας, επαγγελματίες και ερασιτέχνες αλιείς, αλιείς και άλλες οικονομικές ομάδες. Η αντιμετώπιση των παραπάνω αντιπαραθέσεων, προϋποθέτει επικοινωνία, συνεργασία και σαφείς κανόνες. Επίσης, παρατηρούνται προβλήματα οργάνωσης της αλυσίδας αξίας με αποτελεσματικό τρόπο και σωστής διαχείρισης των ιχθυοαποθεμάτων. Τέλος, σημαντικά θέματα που σχετίζονται με την κλιματική αλλαγή, την περιβαλλοντική υποβάθμιση και τον ανταγωνισμό στο θαλάσσιο χώρο, χρήζουν άμεσες αντιμετώπισης.

Παράλληλα, η επικείμενη εφαρμογή νέων πολιτικών που έχουν αποφασιστεί σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως η πράσινη συμφωνία, η στρατηγική για τη βιοποικιλότητα, ο ψηφιακός μετασχηματισμός και η κυκλική οικονομία, δημιουργούν ευκαιρίες για τον κλάδο. Η κατάλληλη αξιοποίηση και η αποτελεσματική εφαρμογή τους θα μπορούσαν να συμβάλλουν θετικά στη βιωσιμότητα και στην ανάπτυξη της ελληνικής αλιείας. Το ανθρώπινο δυναμικό, η διάχυση της γνώσης, η υιοθέτηση νέων τεχνολογιών, η τήρηση κανόνων και διαδικασιών, σε συνδυασμό με τη συνεργασία αποτελούν το βασικά εργαλεία για τη διαμόρφωση της επόμενης ημέρας της αλιείας στην χώρα μας.

Ο Ελληνικός Στόλος

Η Ελλάδα ως μία παραδοσιακή ναυτική δύναμη έχει αναπτύξει ένα μεγάλο αλιευτικό στόλο, τον μεγαλύτερο στην ΕΕ σε αριθμό σκαφών. Ως αποτέλεσμα, ο ιστορικός ρόλος που έχει διαδραματίσει η θαλάσσια αλιεία στην κοινωνική και οικονομική ζωή των νησιωτικών και παράκτιων περιοχών είναι πολύ σημαντικός, αποτελώντας μία εξαιρετική πηγή εισοδήματος και απασχόλησης. Έτσι, παρά το γεγονός ότι η συμμετοχή της στην Εθνική Ακαθάριστη Αξία Παραγωγής¹ υπολογίζεται ως μόλις το 0,17%, η συνεισφορά της αλιείας θεωρείται πολύ σημαντική, αποτελώντας αναπόσπαστο κομμάτι της ζωής των παράκτιων και νησιωτικών κοινοτήτων.

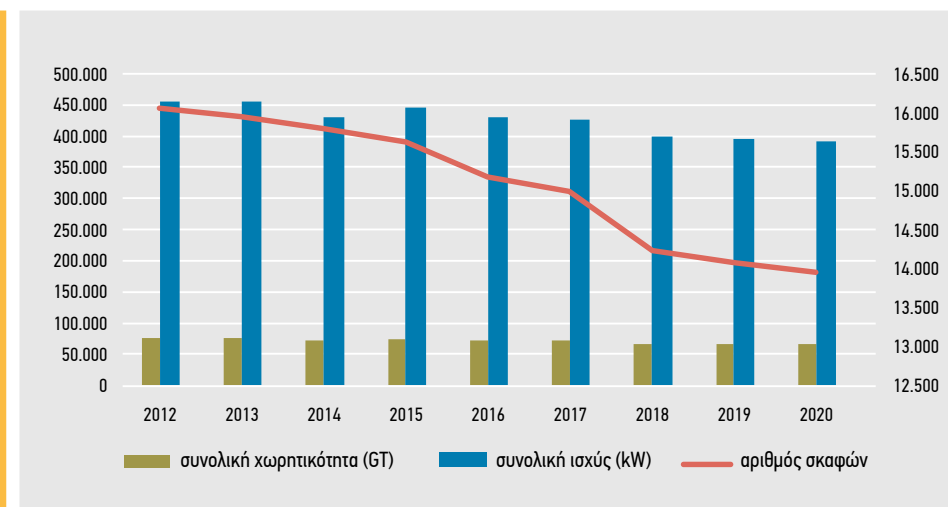

Τα τελευταία χρόνια, είναι γεγονός ότι το μέγεθος του στόλου της ελληνικής θαλάσσιας αλιείας, παρουσιάζει μία διαρκή πτωτική τάση (αριθμός σκαφών, συνολική ισχύς και χωρητικότητα) (βλ. Διάγραμμα 1). Σημαντικό ρόλο στη μείωση αυτή έχει διαδραματίσει η Κοινή Αλιευτική Πολιτική, μέσω του μέτρου της οριστικής παύσης αλιευτικών δραστηριοτήτων με οικονομική ενίσχυση από τα Επιχειρησιακά Προγράμματα Αλιείας και η γήρανση του πληθυσμού των αλιέων. Παρόλα αυτά εξακολουθεί να είναι ο πολυπληθέστερος σε επίπεδο ΕΕ αλλά πλέον δεύτερος (μετά την Τυνησία) στη Μεσόγειο σε αριθμό ενεργών σκαφών. (βλ. Χάρτη 1 και Διάγραμμα 2).

¹ Το ποσοστό προκύπτει από το λόγο: (Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία θαλάσσιας αλιείας/Συνολική Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία=273.816.703 € / 158.849.000.000 €). Ο αριθμητής προκύπτει από τα στοιχεία της έκθεσης κοινωνικοοικονομικών δεδομένων για το θαλάσσιο στόλο για το έτος 2019 (ΙΝΑΓΡΟΚ, 2021) ενώ ο παρονομαστής από τα διαθέσιμα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ για το ίδιο έτος (2019).

Διάγραμμα 1

Εξέλιξη α/ αριθμό σκαφών, β/ χωρητικότητα (GT) και γ/ Ισχύς (kW), 2012-2020

Πηγή: Στοιχεία ΕΠΣΑΔ 2022, Επεξεργασία ΙΝΑΓΡΟΚ

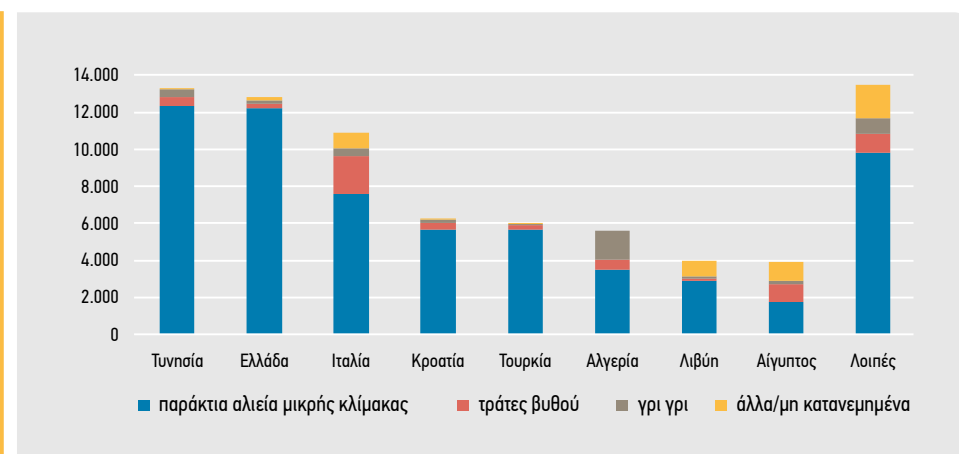
Χάρτης 1

Μέγεθος ενεργού στόλου ανά χώρα, στη Μεσόγειο

Πηγή: FAO, 2022, Επεξεργασία ΙΝΑΓΡΟΚ

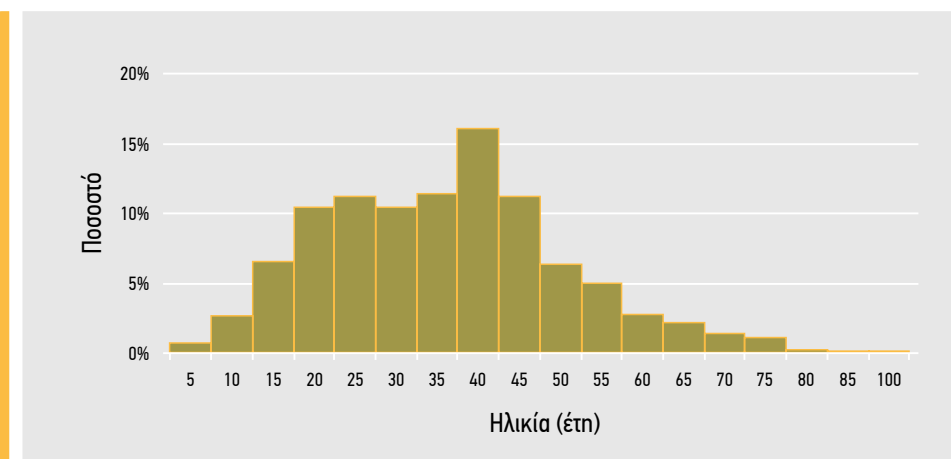
Διάγραμμα 2
Ενεργά Σκάφη ανά κατηγορία στόλου των σημαντικότερων χωρών της Μεσογείου, 2020

Πηγή: FAO, 2022, Επεξεργασία ΙΝΑΓΡΟΚ

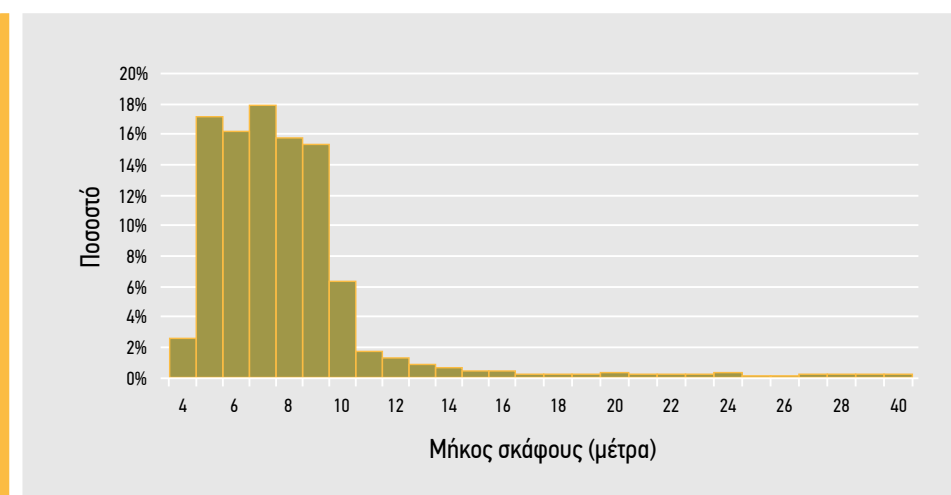
Στα Διαγράμματα 3 και 4 παρουσιάζεται η ηλικιακή διάρθρωση και η διάρθρωση μήκους των αλιευτικών σκαφών, αντίστοιχα. Από τα διαγράμματα αυτά γίνεται εμφανές ότι ο ελληνικός στόλος είναι σε σημαντικό βαθμό γερασμένος και κυριαρχείται από μικρά σκάφη παράκτιας αλιείας. Πράγματι, το μεγαλύτερο τμήμα του αλιευτικού στόλου (94,5%) αποτελείται από σκάφη μικρότερα των 12 μέτρων που αλιεύουν με στατικά εργαλεία στην παράκτια ζώνη ασκώντας αλιεία πολυειδική και πολυεργαλειακή. Εκ των υπόλοιπων (μεγαλύτερων) αλιευτικών σκαφών, μόνον το 1,70% (239 σκάφη) φέρουν πρώτο αλιευτικό εργαλείο γρι-γρι (PS) και στοχεύουν πελαγικά είδη, ενώ το 1,78% (250 σκάφη) φέρουν πρώτο αλιευτικό εργαλείο τράτα βυθού με πόρτες (μηχανότρατα - DTS) και στοχεύουν κυρίως βενθοπελαγικά είδη.

Διάγραμμα 3
Ηλικιακή Κατανομή των αλιευτικών σκαφών

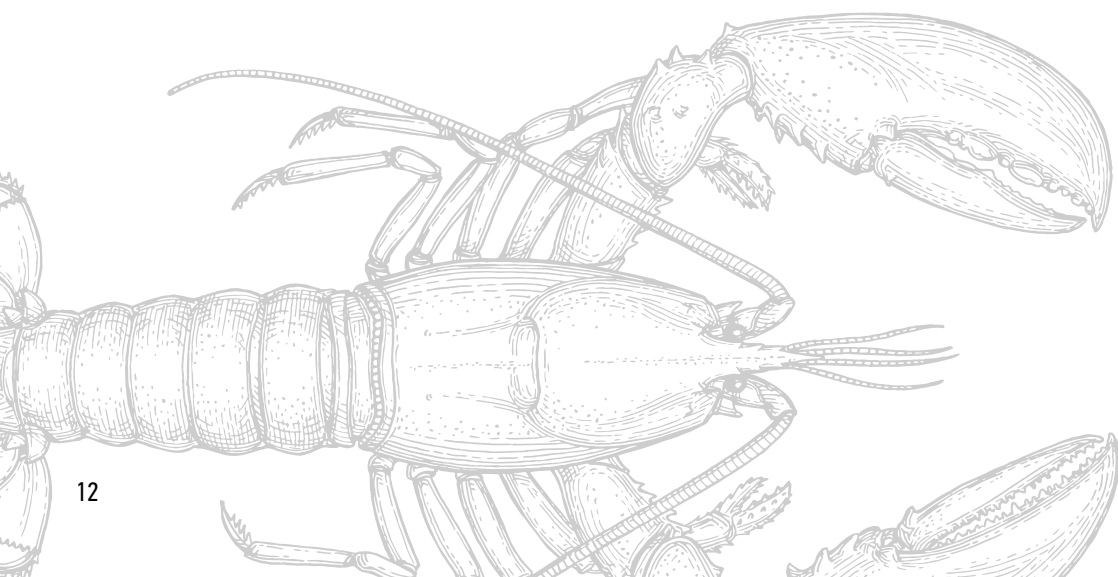

Πηγή: Εξαγωγή στοιχείων από https://webgate.ec.europa.eu/fleet-europa/search_en, επεξεργασία συγγραφέων

Διάγραμμα 4
Κατανομή μήκους των αλιευτικών σκαφών

Πηγή: Εξαγωγή στοιχείων από https://webgate.ec.europa.eu/fleet-europa/search_en, επεξεργασία συγγραφέων

Διάρθρωση Στόλου

Στον Πίνακα 1 παρουσιάζονται τα βασικά διαρθρωτικά χαρακτηριστικά του ελληνικού στόλου ανά τμήμα με βάση το μήκος σκάφους και το κύριο αλιευτικό εργαλείο που χρησιμοποιούν (εκτίμηση ενεργών σκαφών). Από τα δεδομένα του πίνακα προκύπτει ότι τα περισσότερα σκάφη της παράκτιας αλιείας αξιοποιούν τα δίχτυα και δευτερευόντως τα παραγάδια. Στη μέση αλιεία, τα σκάφη είναι σχεδόν ισομερώς κατανομημένα σε γρι-γρι και μηχανότρατες. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι μηχανότρατες έχουν σαφώς μεγαλύτερο μέγεθος και περισσότερα GT/kW, ενώ τα γρι-γρι είναι κατά μέσο όρο 2,5 χρόνια νεότερα από τις μηχανότρατες.

Πίνακας 1

Χαρακτηριστικά του ενεργού στόλου ανά κατηγορία αλιευτικών εργαλείων (κατάταξη σκαφών με βάση το κύριο αλιευτικό εργαλείο που χρησιμοποιούν), 2020

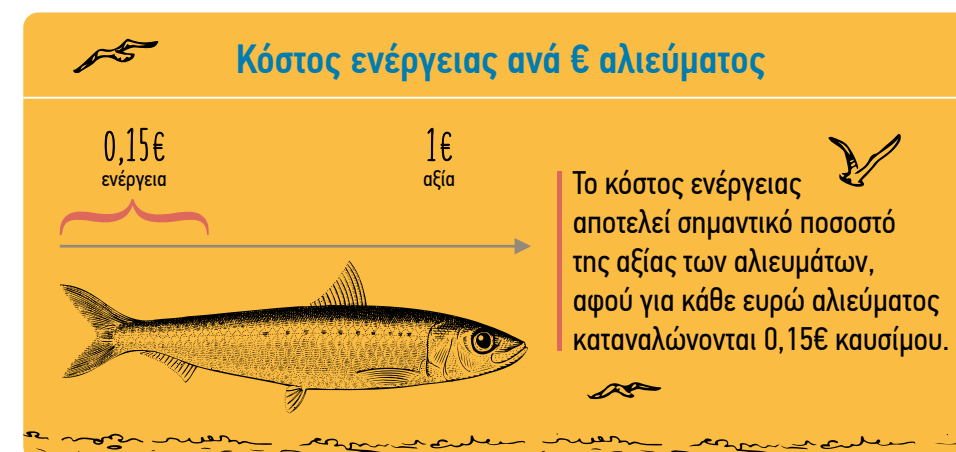
Τμήμα του στόλου	Αριθμός Ενεργών Σκαφών	GT	kW	Μέση Ηλικία	Μέσο Μήκος
Αλιεία Μικρής Κλίμακας*	10.848	21.701	201.633	32,7	6,8
 Δίχτυα	7.587	15.070	137.664	31,9	6,8
 Παραγάδια	2.807	5.429	50.801	34,0	6,6
 Παγίδες/Κιούρτοι	323	596	7.076	30,0	7,2
Άλλα	131	606	6.092	52,7	9,3
Αλιεία Μεγάλης Κλίμακας	661	35.066	122.660	28,6	20,6
 Γρι-Γρι	211	8.546	35.424	28,8	22,0
 Μηχανότρατες	217	22.950	67.393	30,7	25,6
Άλλα (Παθητικά εργαλεία)	233	3.570	19.843	26,4	13,9
ΣΥΝΟΛΟ	11.509	56.767	324.293	32,4	7,6

Πηγή: Στοιχεία ΕΠΣΑΔ 2022, Επεξεργασία ΙΝΑΓΡΟΚ

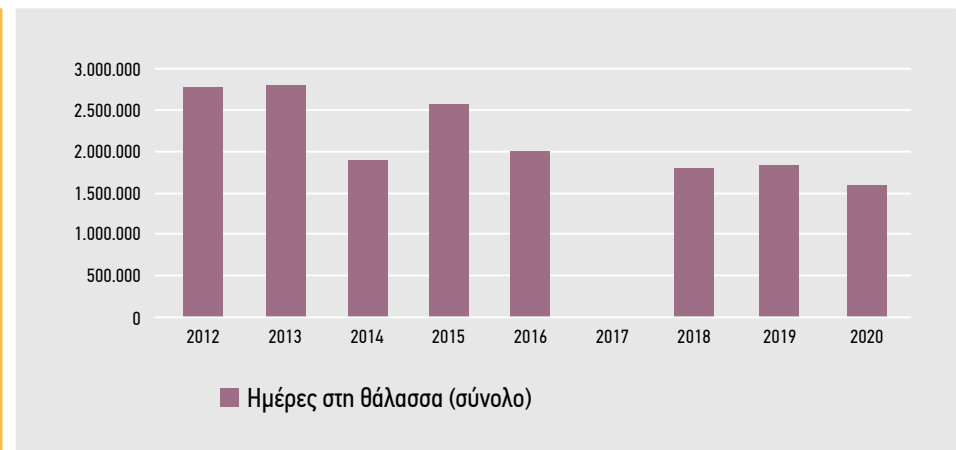
* Σύμφωνα με την παράγραφο 1 του άρθρου 26 του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1198/2006 του Συμβουλίου της 27ης Ιουλίου 2006 για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Αλιείας, ως «παράκτια αλιεία μικρής κλίμακας» νοείται η αλιεία που διεξάγεται από αλιευτικά σκάφη ολικού μήκους μικρότερου των 12 μέτρων, τα οποία δεν χρησιμοποιούν συρόμενα εργαλεία, όπως τα γρι-γρι, οι τράτες βυθού και οι βιντζότρατες.

Αλιευτική Προσπάθεια

Οι διαρθρωτικές αλλαγές στην αλιεία, όπως αναδεικνύονται από τη διαχρονική πτώση του αριθμού των σκαφών, δεν έχουν αφήσει ανεπηρέαστες ούτε την απασχόληση αλλά ούτε και την αλιευτική προσπάθεια στον κλάδο. Στα Διαγράμματα 5α και 5β παρουσιάζεται η πτωτική τάση της αλιευτικής προσπάθειας, εκφρασμένη σε συνολικό αριθμό ημερών στη θάλασσα και σε ενεργειακή κατανάλωση. Σχετικό με την αλιευτική προσπάθεια, είναι και το ενεργειακό κόστος, το οποίο αποτελεί σημαντικό τμήμα των εξόδων στη θαλάσσια αλιεία, αφού υπολογίζεται ότι για κάθε ευρώ αλιεύματος καταναλώνονται περίπου 0,15€ καυσίμου. Αξίζει να αναφερθεί ότι το ποσοστό αυτό παρουσιάζει πτωτική τάση τα τελευταία χρόνια, λόγω της γενικότερης μείωσης των τιμών των καυσίμων αλλά και λόγω της πτώσης της κατανάλωσης καυσίμων από ένα τμήμα των αλιέων, ως μίας στρατηγικής μείωσης του κόστους των εισροών. Βέβαια, η τρέχουσα ενεργειακή κρίση, αναμένεται να επιφέρει (τουλάχιστον παροδικά) νέα αύξηση του ποσοστού αυτού.

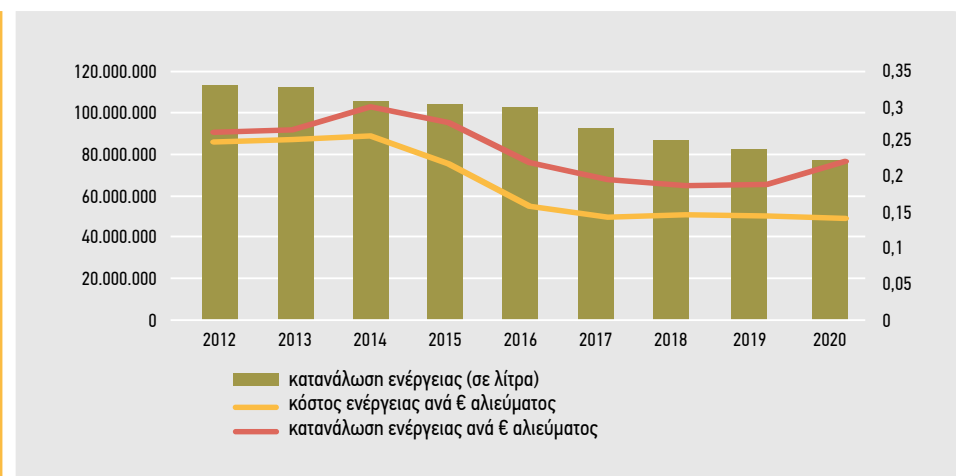

Διάγραμμα 5
Διαχρονική εξέλιξη:
α) της αλιευτικής προσπάθειας (μέρες στη θάλασσα)

Πηγή: Στοιχεία ΕΠΣΑΔ 2022, Επεξεργασία ΙΝΑΓΡΟΚ

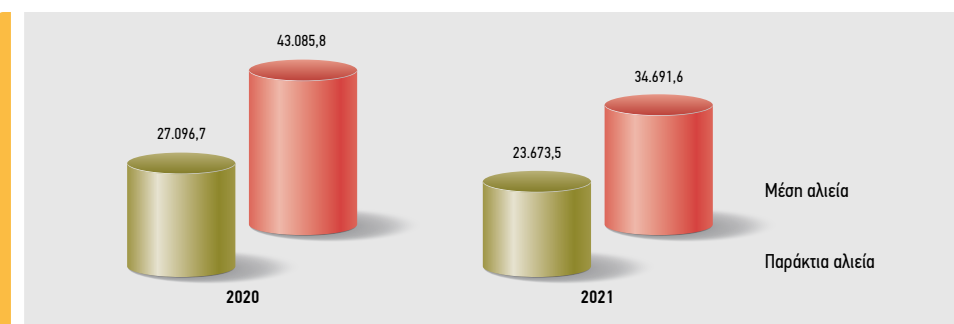
β) της κατανάλωσης και του κόστους ενέργειας ανά € αλιεύματος

Πηγή: Στοιχεία ΕΠΣΑΔ 2022, Επεξεργασία ΙΝΑΓΡΟΚ

Σύμφωνα με την τελευταία έκθεση της ΕΛΣΤΑΤ, (ΕΛΣΤΑΤ, 2022), οι συνολικά αλιευμένες ποσότητες ιχθύων για το έτος 2021 διαμορφώθηκαν στους 58 χιλιάδες τόνους περίπου, παρουσιάζοντας σημαντική μείωση 16,8% σε σχέση με το προηγούμενο έτος (περίπου 70 χιλιάδες τόνους) (βλ. Πίνακας 2), γεγονός που αποδίδεται κυρίως στην επίδραση της πανδημίας. Επιπλέον, οι αλιευθείσες ποσότητες προέρχονται κυρίως από τη μέση αλιεία σε ποσοστό που κυμαίνεται μεταξύ 60% και 62% ανάλογα με το έτος (βλ. Διάγραμμα 6).

Διάγραμμα 6
Ποσότητες αλιευμάτων στη μέση και στην παράκτια αλιεία, 2020-2021

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, 2022

Πίνακας 2
Ποσότητα αλιευμάτων μέσης και παράκτιας ελληνικής αλιείας, κατά κυριότερα είδη, σε τόνους (σε φθίνουσα σειρά αλιευμένων ποσοτήτων)

Είδη αλιευμάτων	2018	2019	2020	2021	Μεταβολή (2021-2020)
Ιχθύες	62.065	67.108	55.885	45.833	-18%
Κεφαλόποδα	6.692	7.303	6.950	5.587	-19.6%
Μαλακόστρακα	6.920	6.307	6.448	6.394	-0.8%
Οστρακοειδή	829	1.202	899	551	-38.7%
ΣΥΝΟΛΟ	76.506	81.920	70.182	58.365	-16.8%

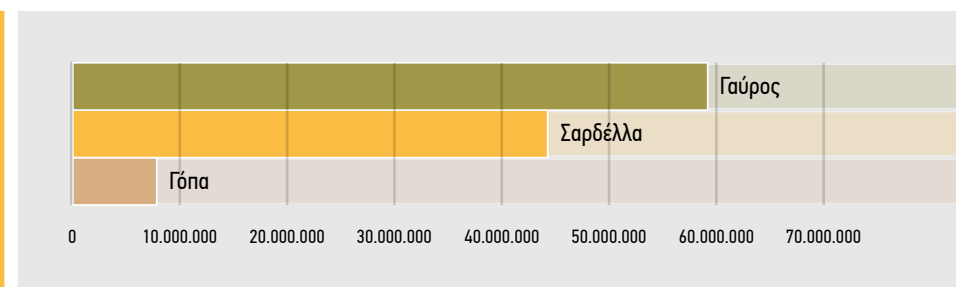
Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, 2022

Τα αλιεύματα που συνεισφέρουν στο 80% της αξίας των αλιευμάτων για τα γρι-γρι, τις μηχανότρατες και την παράκτια αλιεία, παρουσιάζονται στο Διάγραμμα 7 και αναδεικνύουν την πολυσυλλεκτικότητα της αλιείας στην Ελλάδα. Με εξαίρεση τα γρι-γρι που εστιάζουν κυρίως σε δύο είδη (γαύρος/σαρδέλλα), οι μηχανότρατες και τα παράκτια σκάφη αντλούν τα εισοδήματά τους από την αλίευση μεγάλης ποικιλίας ειδών (το 80% της αξίας των αλιευμάτων προκύπτει από 10 είδη στην περίπτωση της μηχανότρατας και από 12 είδη στην περίπτωση της παράκτιας αλιείας).

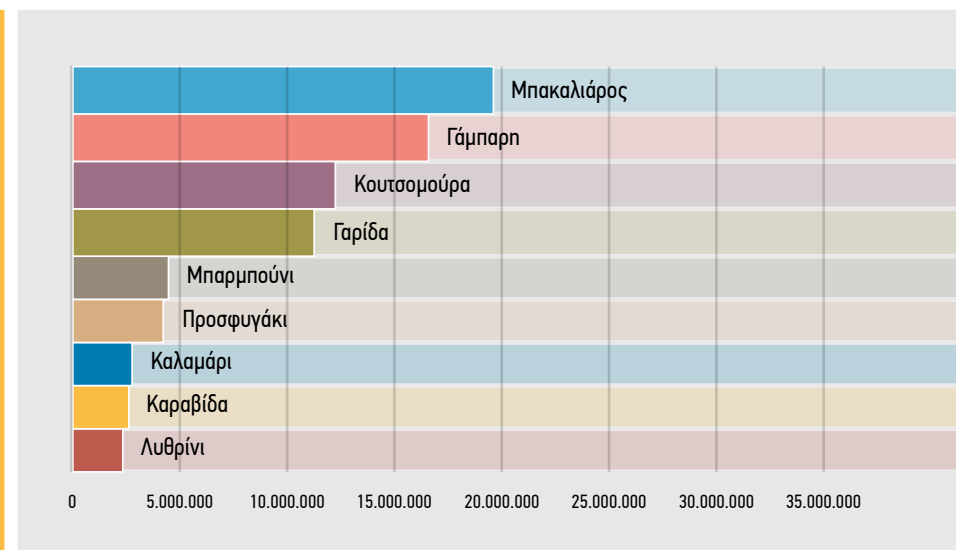
Διάγραμμα 7

Είδη που ανήκουν στο Top-80% της αξίας των αλιευμάτων σε

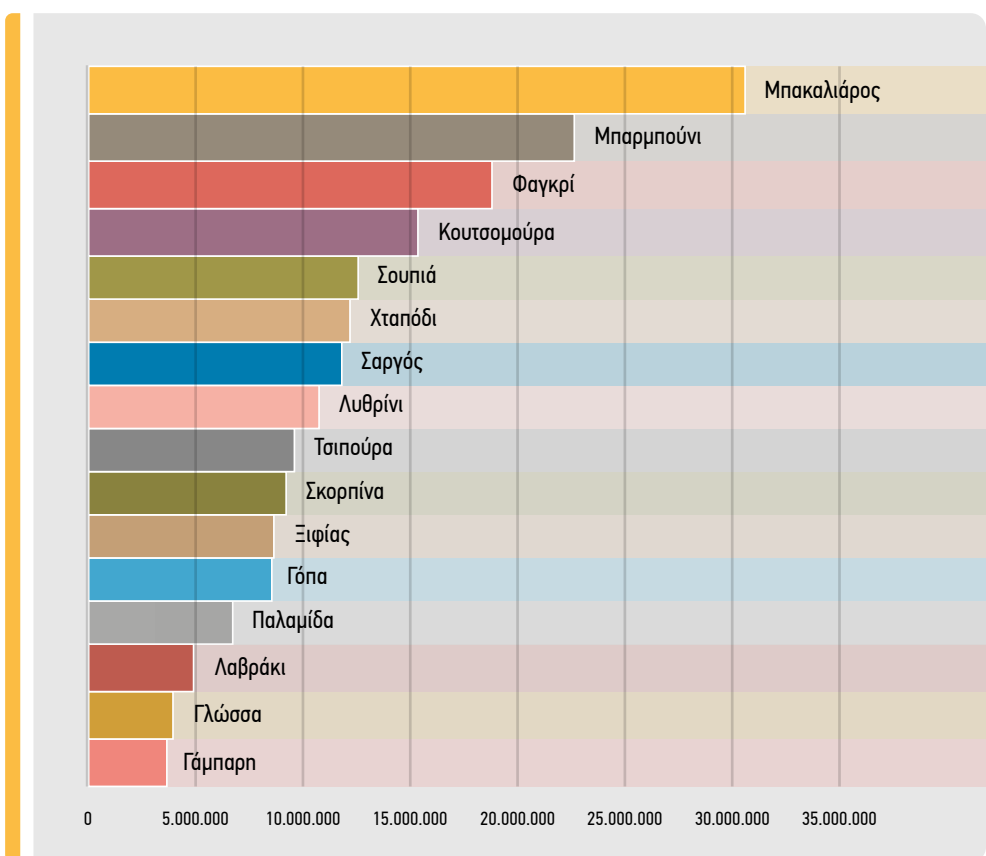
α) Γρι-Γρι, β) Μηχανότρατα, γ) Παράκτια αλιεία για το έτος 2020 στην Ελλάδα

(α) Είδη που ανήκουν στο Top-80% της αξίας των αλιευμάτων των Γρι-Γρι

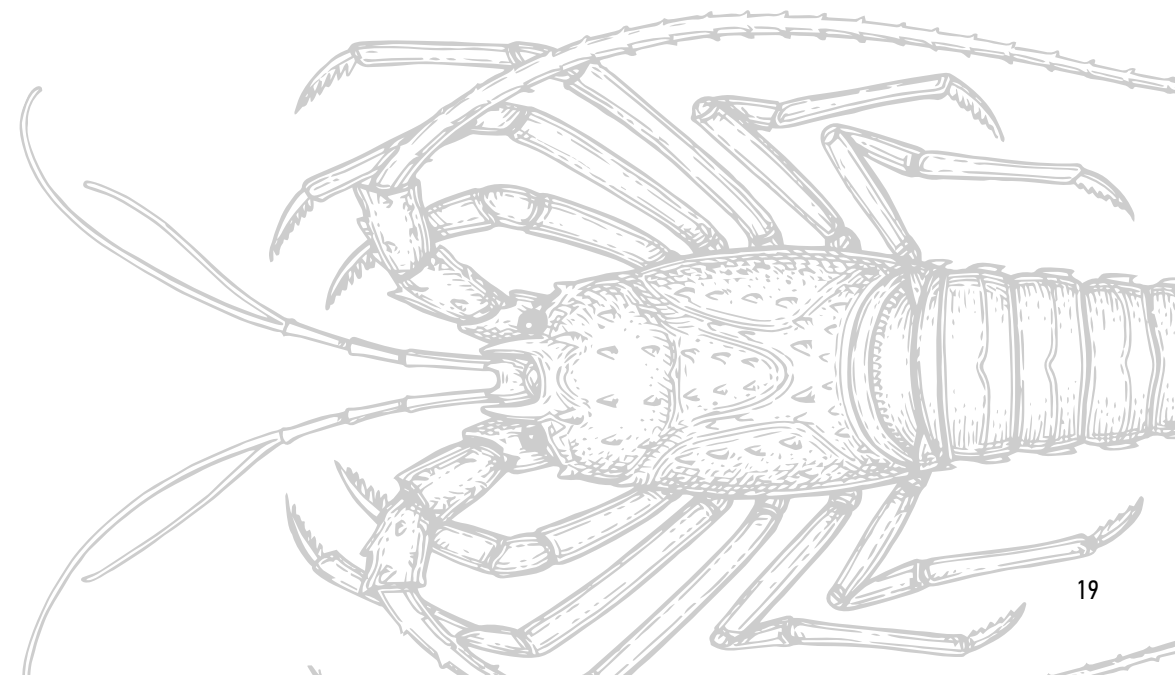

(β) Είδη που ανήκουν στο Top-80% της αξίας των αλιευμάτων των Μηχανοτρατών

(γ) Είδη που ανήκουν στο Top-80% της αξίας των αλιευμάτων της παράκτιας αλιείας

Πηγή: STECF Annual Economic Report Database, 2021

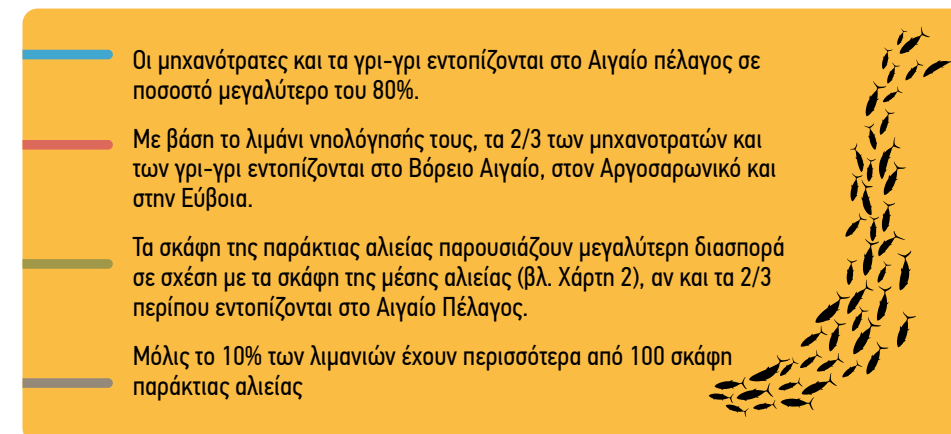
Η Χωρική Διάσταση αλιευμάτων στην Ελλάδα

Σύμφωνα με στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ (ΕΛΣΤΑΤ, 2022), η χωρική κατανομή των αλιευμένων ποσοτήτων παρουσιάζεται στο παρακάτω πλαίσιο. Από αυτό προκύπτει ότι περίπου το 45% των αλιευμένων ποσοτήτων αλιεύεται στην περιοχή της Βόρειας Ελλάδας.

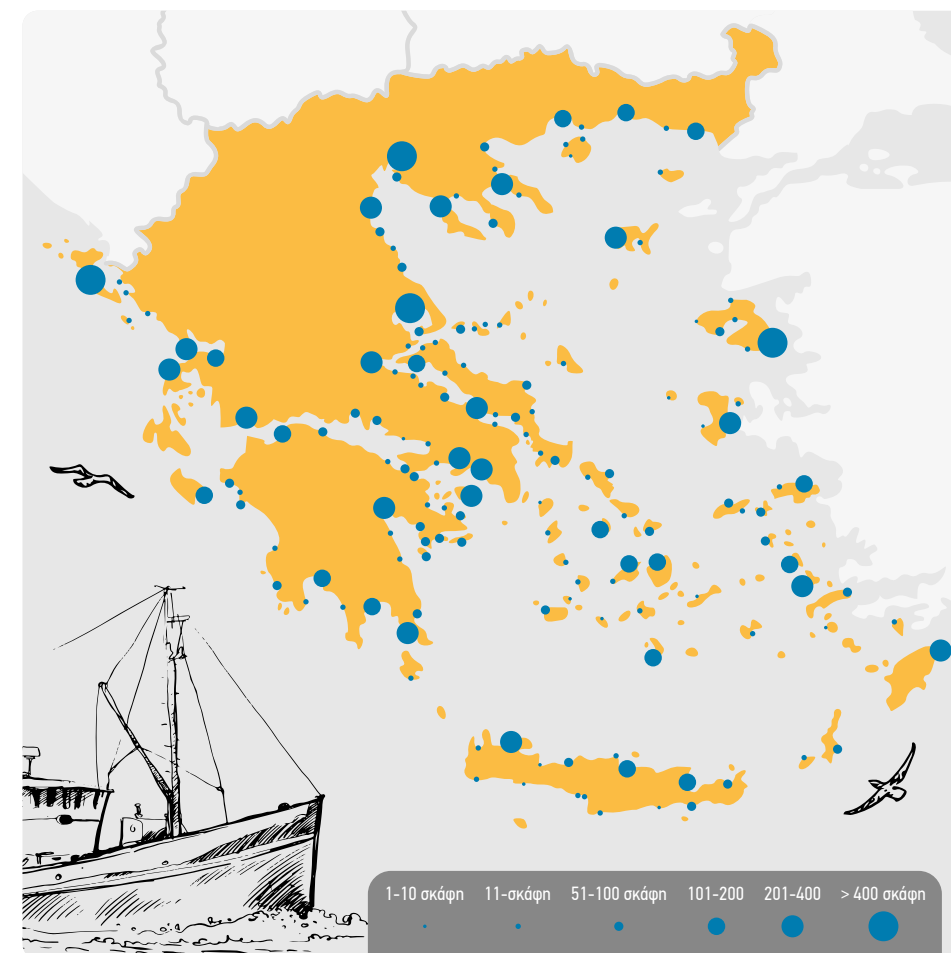

Σχετικά με τη χωρική κατανομή των αλιευτικών εργαλείων στη θαλάσσια αλιεία, τα διάφορα εργαλεία δεν έχουν την ίδια παρουσία και δυναμικότητα σε όλες τις παράκτιες και νησιωτικές περιοχές της Ελλάδας.

Συνοπτικά:

Χάρτης 2
Κατανομή των σκαφών της παράκτιας αλιείας ανά λιμάνι στην Ελλάδα, 2019

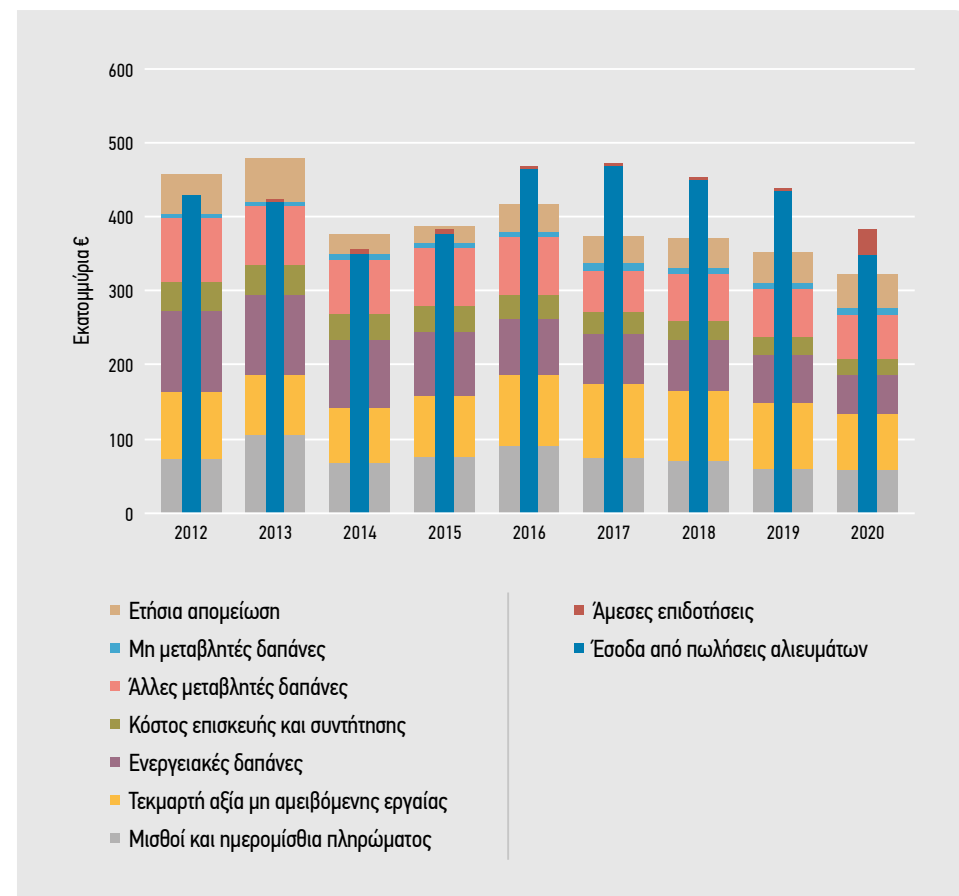

Πηγή: <http://www.oikoskopio.gr/map/>

Έσοδα και έξοδα

Τα έσοδα της θαλάσσιας αλιείας προκύπτουν σχεδόν αποκλειστικά από την πώληση των αλιευμάτων αφού οι άμεσες επιδοτήσεις αποτελούν ένα πολύ μικρό ποσοστό των συνολικών εσόδων (κυρίως επιστροφή δασμών πετρελαίου) (βλ. Διάγραμμα 8). Αυτό έχει διαταραχθεί παροδικά τα τελευταία δύο χρόνια, λόγω των επιδοτήσεων που αφορούσαν τις επιπτώσεις της πανδημίας, με αποτέλεσμα οι άμεσες επιδοτήσεις να αποτελούν ένα σημαντικό τμήμα των εσόδων (βλ. Διάγραμμα 8).

Διάγραμμα 8
Έσοδα και έξοδα στη θαλάσσια αλιεία

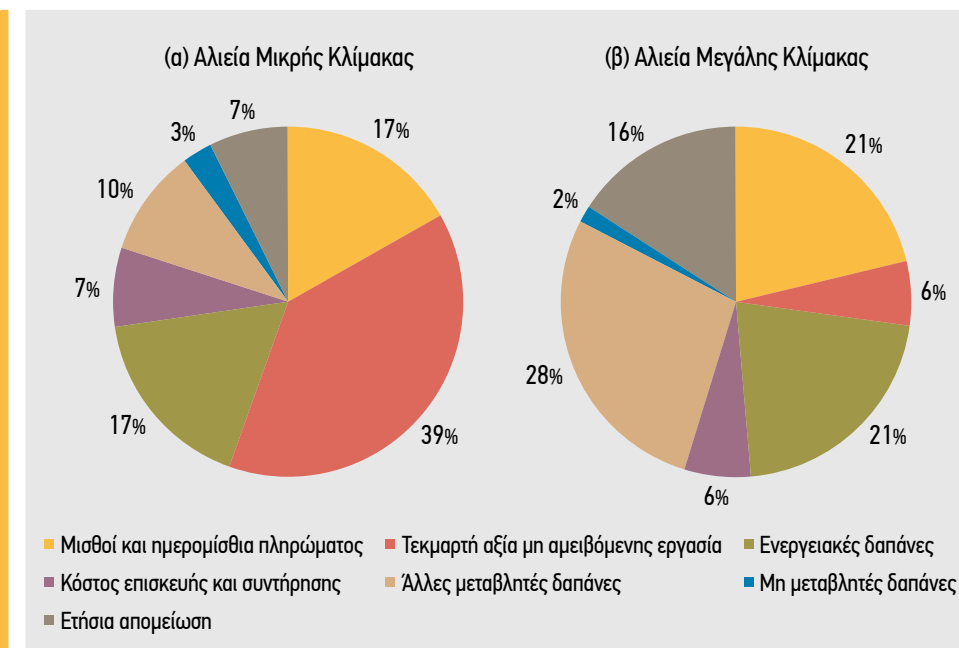

Πηγή: Στοιχεία ΕΠΣΑΔ 2022, Επεξεργασία ΙΝΑΓΡΟΚ

Από την πλευρά των δαπανών, μπορούν να διακριθούν επτά διαφορετικές κατηγορίες. Η σημαντικότερη δαπάνη για τον ελληνικό στόλο είναι η τεκμαρτή δαπάνη της μη αμειβόμενης εργασίας με ποσοστό συμμετοχής στις συνολικές δαπάνες περίπου 25%, ενώ ακολουθούν οι ενεργειακές δαπάνες και οι «άλλες μεταβλητές δαπάνες» με περίπου παρόμοιο ποσοστό συμμετοχής στα συνολικά έξοδα (περίπου 18%). Στην τέταρτη θέση μετά τις άλλες μεταβλητές δαπάνες, βρίσκονται οι μισθοί και τα ημερομίσθια πληρώματος συμμετέχοντας με ποσοστό περίπου 17% στις συνολικές δαπάνες. Η ετήσια απομείωση αποτελεί επίσης σημαντικό τμήμα των δαπανών (περίπου 12%) ενώ στις τελευταίες δύο θέσεις βρίσκονται το κόστος επισκευής και συντήρησης και οι μεταβλητές δαπάνες.

Όπως φαίνεται στα Διαγράμματα 9α και 9β, η διάρθρωση των εξόδων παρουσιάζει διαφοροποιήσεις μεταξύ αλιείας μικρής και μεγάλης κλίμακας, κυρίως όσον αφορά το ρόλο των μισθών/ημερομισθίων και της μη αμειβόμενης εργασίας. Πιο συγκεκριμένα, η αλιεία μικρής κλίμακας έχει σημαντικά μεγαλύτερη εντατικοποίηση της συνολικής εργασίας, ενώ επιπλέον η μη αμειβόμενη εργασία έχει πολύ μεγαλύτερη συμμετοχή στη συνολική εργασία. Επιπλέον, διαφοροποιήσεις παρατηρούνται και στο ποσοστό συμμετοχής των λοιπών μεταβλητών δαπανών και της ετήσιας απομείωσης.

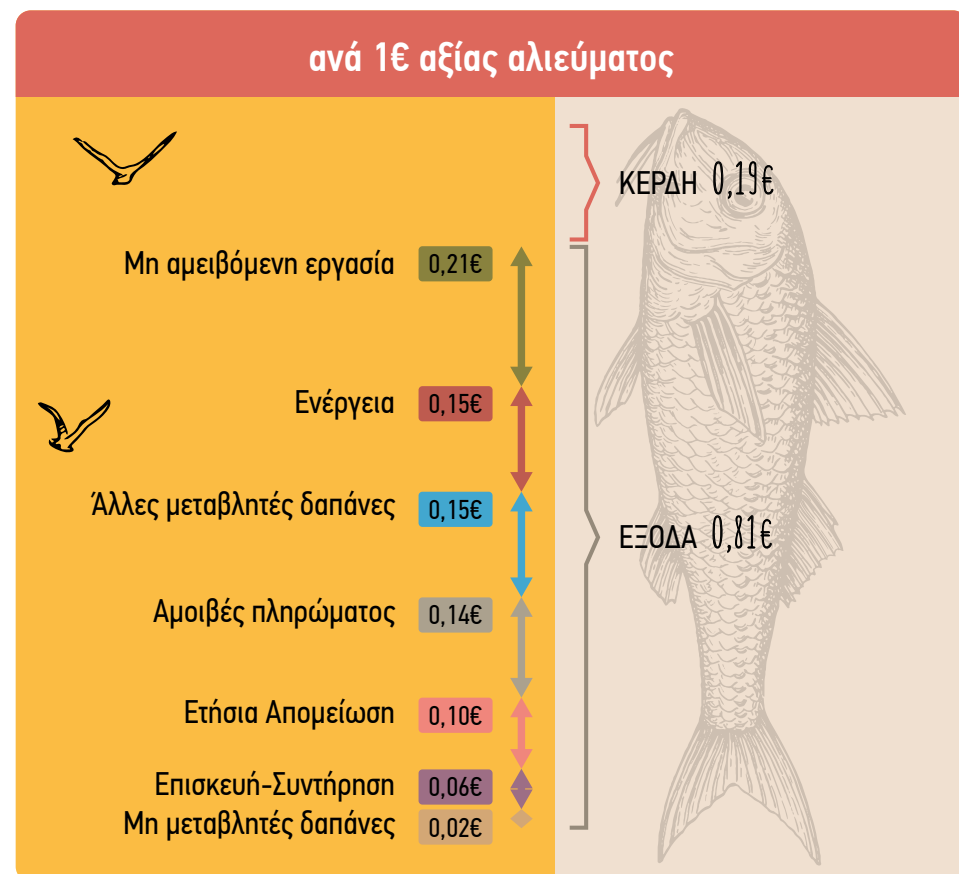
Διάγραμμα 9
Διάρθρωση των εξόδων α) στην Αλιεία μικρής Κλίμακας και β) στην Αλιεία Μεγάλης Κλίμακας, 2020

Πηγή: Στοιχεία ΕΠΣΑΔ 2022, Επεξεργασία ΙΝΑΓΡΟΚ

Οικονομικά Αποτελέσματα

Στο πλαίσιο παρουσιάζονται σχηματικά τα έξοδα και τα καθαρά κέρδη ανά 1€ αλιεύματος, με βάση τα στοιχεία του έτους 2019. Αυτό που προκύπτει από το σχήμα είναι ότι το καθαρό κέρδος που απομένει στους αλιείς μετά την αφαίρεση όλων των δαπανών ανέρχεται σε 0,19€ ανά 1€ αλιεύματος.

Στο πλαίσιο της επόμενης σελίδας παρουσιάζονται κάποια βασικά οικονομικά αποτελέσματα για τον κλάδο της αλιείας συνολικά και ξεχωριστά για την αλιεία μικρής και μεγάλης κλίμακας (έτη 2019 και 2020). Τα αποτελέσματα του έτους 2020 αναφέρονται κυρίως για να αναδειχθεί το οικονομικό πρόβλημα που προέκυψε λόγω της πανδημίας, ενώ τα στοιχεία του 2019 δίνουν μια καλύτερη εικόνα του κλάδου απαλλαγμένη από τις αρνητικές συνέπειες της πανδημίας.

Πίνακας 3
Οικονομικά αποτελέσματα αλιείας μικρής και μεγάλης κλίμακας

	2019			2020		
	Σύνολο	Αλιεία Μικρής Κλίμακας	Αλιεία Μεγάλης Κλίμακας	Σύνολο	Αλιεία Μικρής Κλίμακας	Αλιεία Μεγάλης Κλίμακας
Οικονομικά Αποτελέσματα (εκ. €)						
Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία	274	135	139	240	95	145
Ακαθάριστο κέρδος	125	23	102	105	-6	112
Καθαρό κέρδος	83	5	78	59	-30	89
Κέρδος & αμοιβή τεκμαρτής εργασίας	173	89	84	135	41	94
Οικονομικοί Δείκτες						
Περιθώριο καθαρού κέρδους (%)	19,0	2,2	36,1	15,4	-17,4	42,6
Περιθώριο Ακαθ. κέρδους (%)	28,6	10,6	47,0	27,5	-3,7	53,4
Ακαθ. προστιθέμενη αξία/Εσοδα	0,63	0,61	0,64	0,63	0,55	0,69
Περιθώριο Καθαρού Κέρδους και Αμοιβής τεκμαρτής εργασίας (%)	39,7	40,4	38,9	35,4	23,7	45,0

Πηγή: Στοιχεία ΕΠΣΑΔ 2022, Επεξεργασία ΙΝΑΓΡΟΚ

Αναφορικά με το έτος 2019, η Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία του κλάδου της θαλάσσιας αλιείας ανέρχεται σε 274 εκατ. € ενώ μάλιστα αξίζει να σημειωθεί ότι τα ποσοστά συμμετοχής της αλιείας μικρής και μεγάλης κλίμακας είναι σχεδόν ίδια. Ο κλάδος της αλιείας παρουσιάζει καθαρό κέρδος (83 εκατ. €), ενώ μάλιστα αν προστεθεί σε αυτό και η αμοιβή της τεκμαρτής εργασίας, τότε προκύπτει ότι ο κλάδος μπορεί να υποστηρίξει ευνοϊκές συνθήκες διαβίωσης για τους απασχολούμενους (173 εκατ. €).

Κατά το έτος 2019, οι περισσότεροι χρηματοοικονομικοί δείκτες έχουν θετικό πρόσημο. Σχετικά με την αλιεία μεγάλης κλίμακας, αξίζει να σημειωθεί ότι παρά το γεγονός πως αφορά πολύ λιγότερα σκάφη, απασχολεί περίπου το 20% των εργαζομένων του κλάδου, ενώ δημιουργεί περίπου το 50% του συνολικού κύκλου εργασιών. Οι χρηματοοικονομικοί δείκτες είναι σαφώς βελτιωμένοι σε σχέση με το σύνολο του στόλου, αναδεικνύοντας ότι πρόκειται για μία περισσότερο επιχειρηματική μορφή αλιείας, έναντι της αλιείας μικρής κλίμακας. Επίσης, οι δείκτες αυτοί δείχνουν ότι η αλιεία μεγάλης κλίμακας εμφανίζει

μία μεγάλη δυναμική και ευρωστία που ενισχύει σημαντικά την οικονομική βιωσιμότητα του κλάδου. Μπορούμε λοιπόν να συμπεράνουμε ότι η μικρή και μεγάλης κλίμακας αλιεία αν και διαφέρουν σημαντικά ως προς τα χαρακτηριστικά τους δημιουργούν ένα σημαντικό αναπτυξιακό δίπολο στις παράκτιες και νησιωτικές περιοχές της χώρας μας (Μάντζιαρης κ.α., 2020).

Επιπλέον, στους Πίνακες 4 και 5, παρουσιάζονται ορισμένα από τα βασικότερα οικονομικά αποτελέσματα για τα σκάφη της θαλάσσιας αλιείας επιμερισμένα με βάση το κύριο αλιευτικό εργαλείο τους για το έτος 2019 και 2020, αντίστοιχα.

Πίνακας 4

Σημαντικότερα οικονομικά αποτελέσματα ανά τμήμα του στόλου με βάση το κύριο αλιευτικό εργαλείο, 2019

2019			
Τμήμα του στόλου	Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία	Καθαρό Κέρδος	Καθαρό κέρδος & αμοιβή τεκμαρτής εργασίας
 Δίκτυα	108,0	19,6	79,1
 Παραγάδια	28,5	-12,0	11,1
 Παγίδες/Κιούρτοι	6,7	1,3	4,5
 Γρι-γρι	69,2	45,5	47,1
 Μηχανότρατες	58,7	35,3	36,7

Πηγή: Στοιχεία ΕΠΣΑΔ 2021, Επεξεργασία ΙΝΑΓΡΟΚ

Πίνακας 5

Σημαντικότερα οικονομικά αποτελέσματα ανά τμήμα του στόλου με βάση το κύριο αλιευτικό εργαλείο, 2020

2020			
Τμήμα του στόλου	Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία	Καθαρό Κέρδος	Καθαρό κέρδος & αμοιβή τεκμαρτής εργασίας
 Δίκτυα	67,8	-20,9	30,5
 Παραγάδια	27,5	-7,0	12,2
 Παγίδες/Κιούρτοι	8,0	3,5	5,9
 Γρι-γρι	66,0	44,8	46,3
 Μηχανότρατες	69,2	46,1	47,7

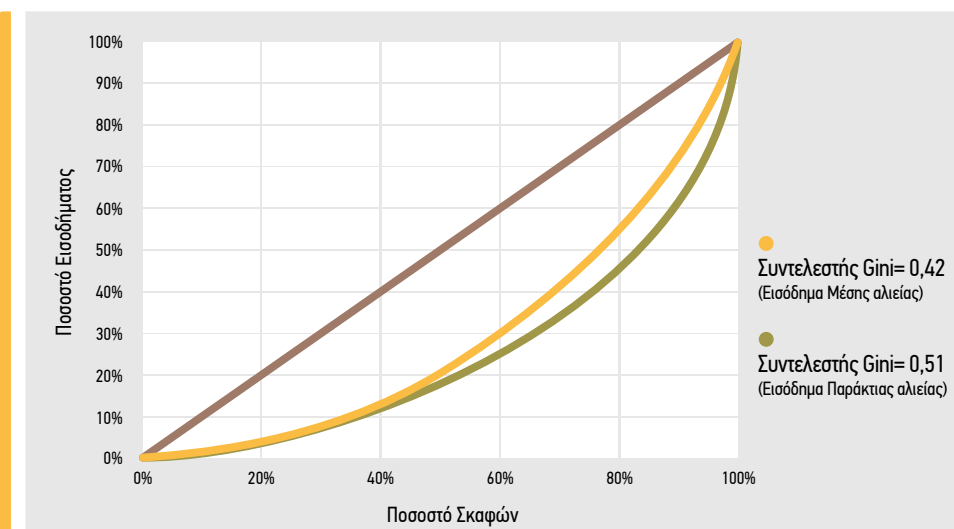
Πηγή: Στοιχεία ΕΠΣΑΔ 2022, Επεξεργασία ΙΝΑΓΡΟΚ

Το 2020, στα οικονομικά αποτελέσματα παρατηρούνται οι επιπτώσεις της πανδημίας του Covid-19, κυρίως στην αλιεία της μικρής κλίμακας, στα δίχτυα και στα παραγάδια.

Πολύ σημαντικά αποτελέσματα προκύπτουν και από τον υπολογισμό του δείκτη μέτρησης ανισότητας Gini και της καμπύλης Lorenz. Όσο η καμπύλη απομακρύνεται από τη διαγώνιο (καφέ γραμμή) και όσο αυξάνεται η τιμή του συντελεστή Gini, τόσο διευρύνεται η ανισοκατανομή του εισοδήματος. Με βάση τα αποτελέσματα, η παράκτια αλιεία ή αλιεία μικρής κλίμακας εμφανίζει σημαντικά υψηλότερο βαθμό ανισοκατανομής εισοδήματος σε σχέση με τη μέση αλιεία ή αλιεία μεγάλης κλίμακας. Για παράδειγμα, από την καμπύλη προκύπτει ότι το 80% των σκαφών της παράκτιας αλιείας συγκεντρώνουν λιγότερο από το 50% του εισοδήματος (περίπου 45%). Στην περίπτωση της μέσης αλιείας, το αντίστοιχο ποσοστό είναι περίπου 60%.

Διάγραμμα 10

Καμπύλη Lorenz και συντελεστής Gini για το εισόδημα της Μικρής και Μεγάλης Κλίμακας Αλιείας, 2019

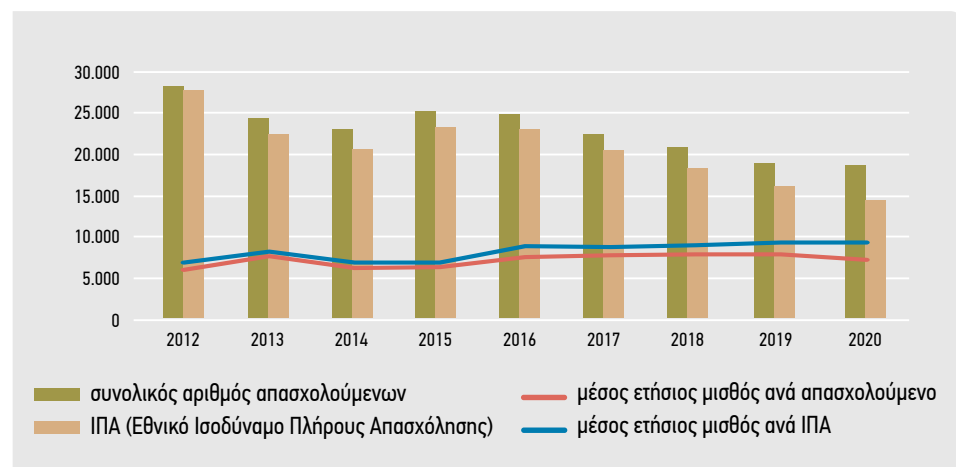

Πολλοί λόγοι μπορεί να συντείνουν σε αυτό το αποτέλεσμα όπως το διευρυμένο (αλλά τοπικής εμβέλειας) δίκτυο διανομής των αλιευτικών προϊόντων της αλιείας μικρής κλίμακας (εστίαση, ξενοδοχειακές μονάδες, λιανεμπόριο αλλά και μεμονωμένοι καταναλωτές). Στον αντίποδα, στην περίπτωση της αλιείας μεγάλης κλίμακας, το κανάλι διανομής αν και ευρείας εμβέλειας, μπορεί να θεωρηθεί αρκετά περιοριστικό, δεδομένου ότι το σύνολο σχεδόν των αλιευμάτων καταλήγουν στις ιχθυόσκαλες, με αποτέλεσμα να μην υφίστανται σημαντικά περιθώρια διαφοροποίησης των τιμών και συνεπώς των εισοδημάτων μεταξύ των αλιευτικών επιχειρήσεων.

Απασχόληση

Όπως αναφέρθηκε ήδη, οι διαρθρωτικές αλλαγές στην αλιεία έχουν επηρεάσει αρνητικά την απασχόληση στον κλάδο, όπως φαίνεται στο Διάγραμμα 11. Βέβαια, αξίζει να σημειωθεί ότι ο μέσος μισθός ανά απασχολούμενο έχει μία ελαφρώς θετική τάση. Επιπλέον, παρατηρούμε το σημαντικό βαθμό υποαπασχόλησης στον κλάδο, αφού τα συνολικά Ισοδύναμα Πλήρους Απασχόλησης (ΙΠΑ) υπολείπονται σημαντικά του συνολικού αριθμού των απασχολούμενων.

Διάγραμμα 11
Διαχρονική εξέλιξη της απασχόλησης και του μέσου ετήσιου μισθού

Πηγή: Στοιχεία ΕΠΣΑΔ 2022, Επεξεργασία ΙΝΑΓΡΟΚ

Περιφερειακή διάσταση και απασχόληση

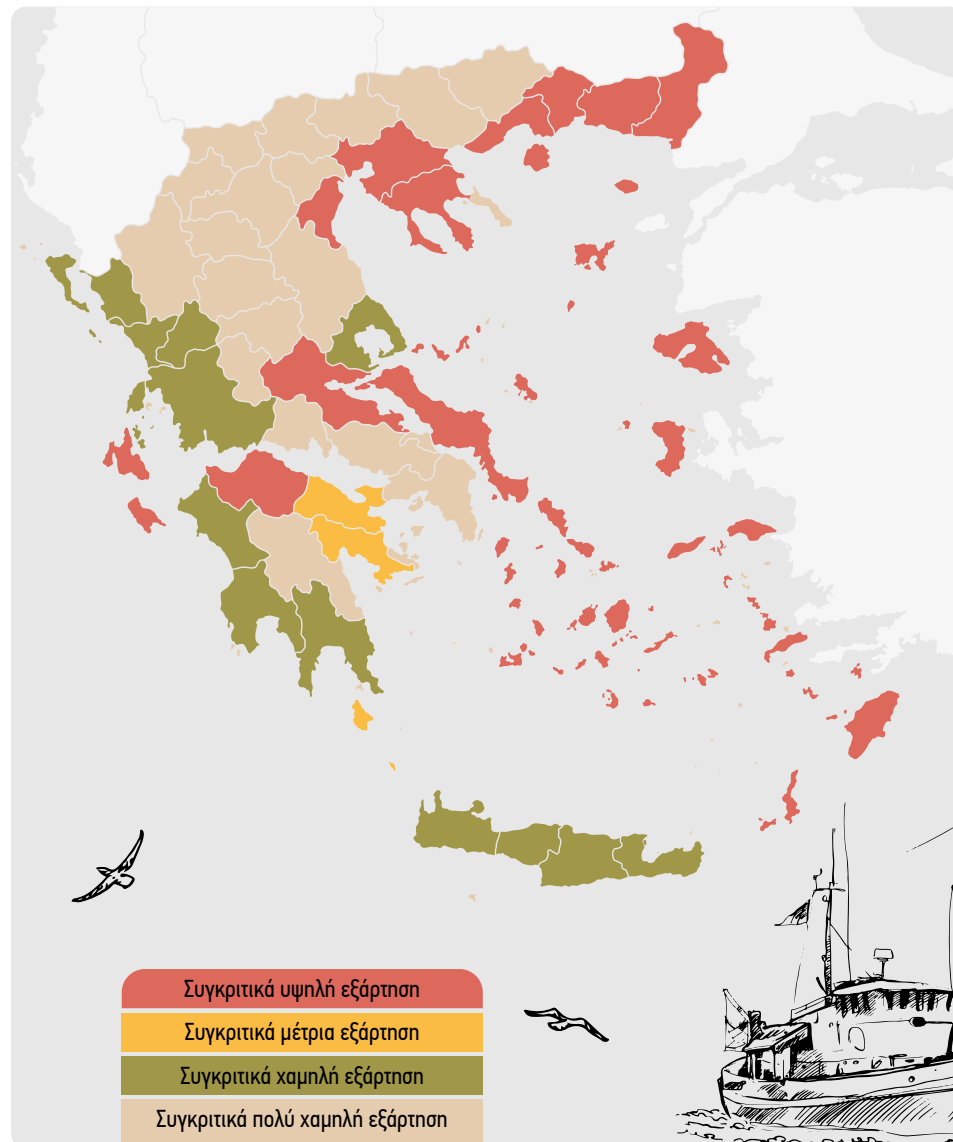
Στην Ελλάδα, παρατηρείται έντονη διαφοροποίηση στο βαθμό εξάρτησης περιοχών από την αλιεία ανάλογα με το γεωγραφικό διαμέρισμα. Όπως παρατηρείται στο Χάρτη 3 και από την αντίστοιχη ανάλυση (βλέπε μεθοδολογία υπολογισμού βαθμού εξάρτησης από την Αλιεία) υπάρχουν περιοχές αλιείας που διακρίνονται με σημαντική διαφορά ως προς τον αριθμό των απασχολούμενων στην αλιεία αλλά και ως προς την Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία (ΑΠΑ) που προέρχεται από αυτήν λόγω σημαντικών αλιευμένων ποσοτήτων.

Η ομάδα των περιφερειακών ενοτήτων που περιλαμβάνεται στην περιοχή αλιείας Κόλποι Στρυμονικός και Καβάλας, ακτές νήσου Θάσου και Θρακικό πέλαγος εμφανίζει με διαφορά την συγκριτικά υψηλότερη εξάρτηση από την αλιεία με τον δείκτη να διαμορφώνεται στο 2,24% και ακολουθούν η Περιοχή νήσων Λέσβου, Χίου, Σάμου και Ικαρίας με ποσοστό 1,36%, η Περιοχή νήσων Κυκλάδων με ποσοστό 1,29%, ο Ευβοϊκός κόλπος και ανατολικές ακτές Ευβοίας και νήσων Σποράδων με ποσοστό 1,22%, η περιοχή νήσων Δωδεκανήσου με ποσοστό 0,77%, οι Κόλποι Θερμαϊκός και Χαλκιδικής με ποσοστό 0,73%, και οι Ακτές νήσων Κεφαλληνίας, Ζακύνθου και ο Πατραϊκός κόλπος με ποσοστό 0,65%. Οι περιφερειακές ενότητες που περιλαμβάνονται στους Κόλπους Αργολικός και Σαρωνικός με ποσοστό 0,43% και Κορινθιακός κόλπος με ποσοστό 0,41% εμφανίζουν έναν συγκριτικά μέτριο βαθμό εξάρτησης από την αλιεία. Για τις περιφερειακές ενότητες όπου η εξάρτηση από την αλιεία θεωρείται συγκριτικά χαμηλή βάσει του ορισμένου κατωφλίου (<0,39%), η κατάταξη των αλιευτικών περιοχών διαμορφώνεται ως εξής: Ακτές Ηπείρου και νήσου Κερκύρας με ποσοστό 0,2%, Λακωνικός κόλπος με ποσοστό 0,17%, Αμβρακικός κόλπος και ακτές νήσου Λευκάδος με ποσοστό 0,12%, Περιοχή νήσου Κρήτης με ποσοστό 0,11%, Παγασπιτικός κόλπος με ποσοστό 0,1%, και Κόλποι Κυπαρισσιακός και Μεσσηνιακός με ποσοστό 0,03%.

Η κατάταξη των περιφερειακών ενοτήτων που περιλαμβάνονται στις περιοχές αλιείας με κριτήριο το βαθμό εξάρτησης από την αλιεία, αποτελεί κατευθυντήρια οδό για την πραγματοποίηση πιο εξειδικευμένων ερευνών, δίνοντας έμφαση στις περιοχές εκείνες που εμφανίζουν συγκριτικά μεγαλύτερη εξάρτηση από την αλιεία προκειμένου να σχεδιασθούν και να εφαρμοσθούν εστιασμένες πολιτικές με γνώμονα την αειφορία των αλιευτικών επιχειρήσεων και των τοπικών κοινωνιών.

Χάρτης 3

Συγκριτικός βαθμός εξάρτησης περιφερειακών ενοτήτων από την αλιεία

Συγκριτικά πολύ χαμηλή εξάρτηση: Δείκτης εξάρτησης $< 0,03\%$
 Συγκριτικά Χαμηλή εξάρτηση: $0,03\% \leq \text{Δείκτης εξάρτησης} < 0,39\%$
 Συγκριτικά Μέτρια εξάρτηση: $0,39\% \leq \text{Δείκτης εξάρτησης} \leq 0,49\%$
 Συγκριτικά Υψηλή εξάρτηση: Δείκτης εξάρτησης $> 0,49\%$

Μεθοδολογία Υπολογισμού Βαθμού Εξάρτησης από την Αλιεία

Προκειμένου να προσδιορισθεί ο συγκριτικός βαθμός εξάρτησης των περιοχών από την αλιεία στην Ελλάδα, ως κριτήρια έχουν αξιοποιηθεί μεμονωμένα ή σε συνδυασμό η σχέση της απασχόλησης στην αλιεία προς την συνολική απασχόληση της εξεταζόμενης περιοχής και η σχέση της Ακαθάριστη Προστιθέμενης Αξίας (ΑΠΑ) από την αλιεία προς την συνολική Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία της εξεταζόμενης περιοχής (Tzanatos et al., 2005; Macfadyen et al., 2011; Natale et al., 2013). Για τις ανάγκες της παρούσας ανάλυσης θα αξιοποιηθούν και τα δύο κριτήρια και θα τους αποδοθούν ίσα βάρη σημαντικότητας ($w_1 = w_2 = 0.5$).

Δείκτης εξάρτησης από την αλιεία των περιφ. ενοτήτων εντός περιοχής αλιείας

$$= w_1 \frac{\text{Απασχολούμενοι στην αλιεία (περιοχής αλιείας)}}{\text{Συνολική απασχόληση περιφ. ενοτήτων εντός περιοχής αλιείας}}$$

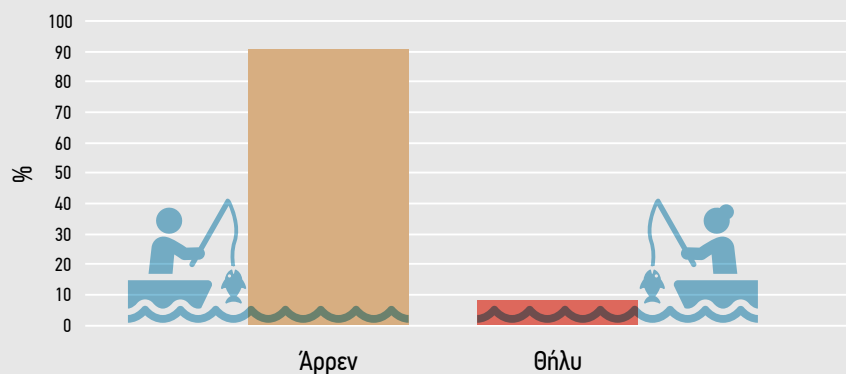

$$+ w_2 \frac{\text{ΑΠΑ αλιείας (περιοχής αλιείας)}}{\text{Συνολική ΑΠΑ περιφ. ενοτήτων εντός περιοχής αλιείας}}$$

Ως δεδομένα θα αξιοποιηθούν στοιχεία δευτερογενών πηγών προερχόμενα από την Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ) προκειμένου να εκτιμηθούν η απασχόληση στην αλιεία και η ΑΠΑ αυτής ανά περιοχή αλιείας μέσω δεικτών πρόβλεψης.

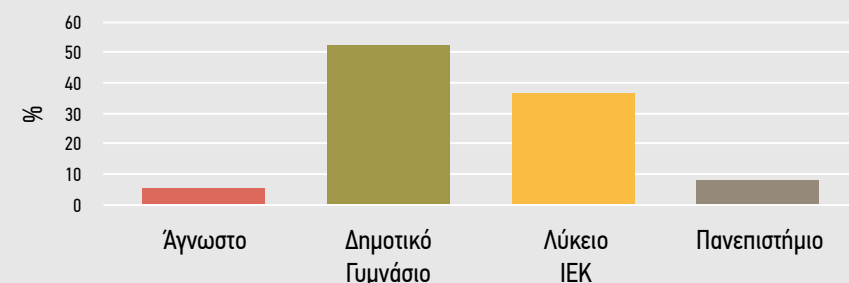
Φύλο

Στη θαλάσσια αλιεία αριθμητικά κυριαρχούν οι άντρες με ποσοστό συμμετοχής 91%. Οι γυναίκες συνήθως υποαπασχολούνται στην αλιεία, συνεισφέροντας με λιγότερες ώρες στην αλιευτική δραστηριότητα. Βέβαια, ο ρόλος των γυναικών αν και δεν αποτυπώνεται με ακρίβεια στις επίσημες στατιστικές, είναι πολύ σημαντικός, αφού η συνεισφορά τους αφορά συχνά σε δραστηριότητες που πραγματοποιούνται στην ξηρά (π.χ. απευθείας πώληση αλιευμάτων, προετοιμασία αλιευτικών εργαλείων, διεκπεραιώσεις υποχρεώσεων σχετικών με την αλιεία) (Liontakis et al., 2020). Το γεγονός αυτό εντάσσεται σε σημαντικό βαθμό στο γενικότερο φαινόμενο της πολυαπασχόλησης των ελληνικών νοικοκυριών της υπαίθρου. Έτσι, οι γυναίκες συχνά απασχολούνται πέραν των εργασιών στο νοικοκυριό και με άλλες οικονομικές δραστηριότητες, ανεξάρτητες ή όχι με την αλιεία (π.χ. αγροτικές δραστηριότητες, ενοικίαση τουριστικών καταλυμάτων, ταβέρνες κτλ.).

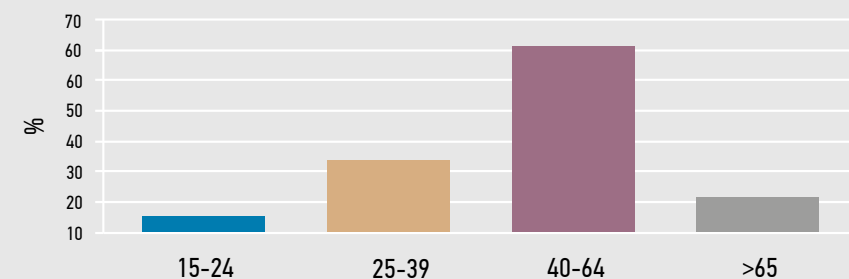
Επίπεδο Εκπαίδευσης

Η πλειοψηφία των αλιέων είναι απόφοιτοι δημοτικού ή γυμνασίου ενώ ένα ποσοστό κοντά στο 10% είναι απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Μάλιστα, στην περίπτωση της παράκτιας αλιείας, το επίπεδο εκπαίδευσης είναι σημαντικά υψηλότερο από αυτό, αφού η μέση αλιεία χαρακτηρίζεται από την παρουσία αλλοδαπών αλιεργατών οι οποίοι συνήθως κατέχουν μόνο την βασική/υποχρεωτική εκπαίδευση.

Ηλικία

Στην πλειοψηφία τους, οι αλιείς είναι μεγαλύτεροι των 40 ετών, ενώ ένα σημαντικό ποσοστό είναι άνω των 65 ετών (Μάντζιαρης κ.α, 2020). Αξίζει να σημειωθεί πως η μέση αλιεία εμφανίζει συγκριτικά νεότερο πληθυσμιακό δυναμικό, υποδηλώνοντας την υψηλότερη εντατικοποίηση εργασίας που απαιτείται σε αυτήν έναντι της παράκτιας αλιείας.

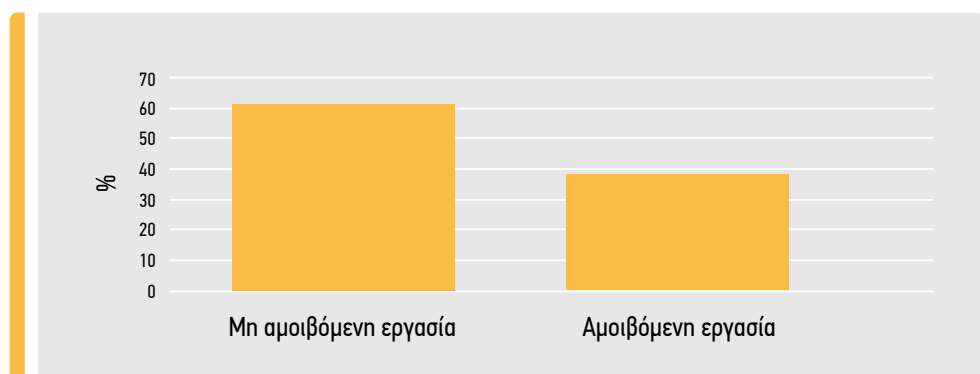
Εθνικότητα

Σε ότι αφορά την εθνικότητα των απασχολουμένων, το μεγαλύτερο ποσοστό τους αφορά Έλληνες (84,4%) και ακολουθούν οι εθνικότητες χωρών εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης με ποσοστό 14% (κυρίως Αιγύπτιοι) (Μάντζιαρης κ.α, 2020). Οι τελευταίοι εργάζονται κατά κύριο λόγο στη μέση αλιεία.

Αμειβόμενη Εργασία

Η αλιεία μικρής κλίμακας στηρίζεται κυρίως στην εργασία του ιδιοκτήτη και των μελών της οικογένειάς του. Αντίθετα, στη μέση αλιεία κυριαρχεί ένα περισσότερο «επιχειρηματικό» μοντέλο άσκησης της αλιευτικής δραστηριότητας που στηρίζεται και στη μίσθωση ξένης εργασίας (Μάντζιαρης κ.α., 2020). Αυτός είναι και ο βασικός λόγος για τον οποίο η μη αμειβόμενη (τεκμαρτή) εργασία, αφορά ένα πολύ σημαντικό τμήμα των εργαζομένων στην παράκτια αλιεία και αναφέρεται ουσιαστικά στην εργασία που πραγματοποιείται από τα μέλη της (ευρύτερης) οικογένειας.

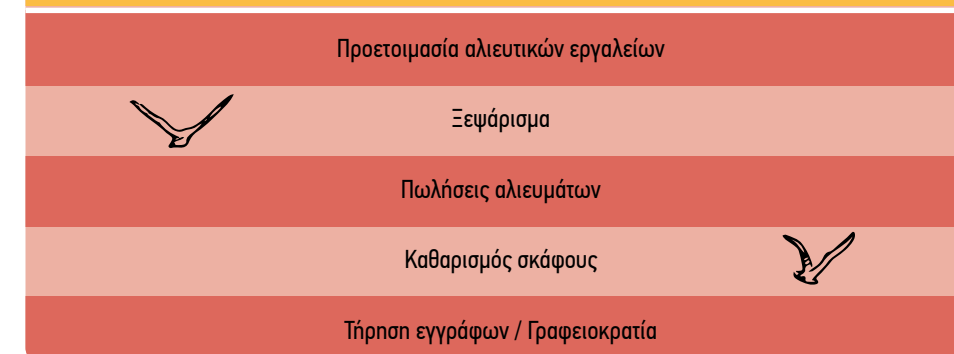
Ο ρόλος των γυναικών

Η συμβολή των γυναικών στην παράκτια αλιεία έχει πλέον αναγνωριστεί και έχει προσελκύσει το ενδιαφέρον της ερευνητικής κοινότητας. Στο πλαίσιο του Εθνικού Προγράμματος Συλλογής Δεδομένων, το ΙΝΑΓΡΟΚ συλλέγει δημογραφικά δεδομένα αλλά και δεδομένα που αφορούν τις ώρες, το είδος και την αμοιβή της εργασίας των γυναικών που απασχολούνται στην αλιεία. Από την ανάλυση των δεδομένων αυτών, προέκυψε ότι οι γυναίκες της θαλάσσιας αλιείας μπορούν να χωριστούν σε τρεις βασικές κατηγορίες:

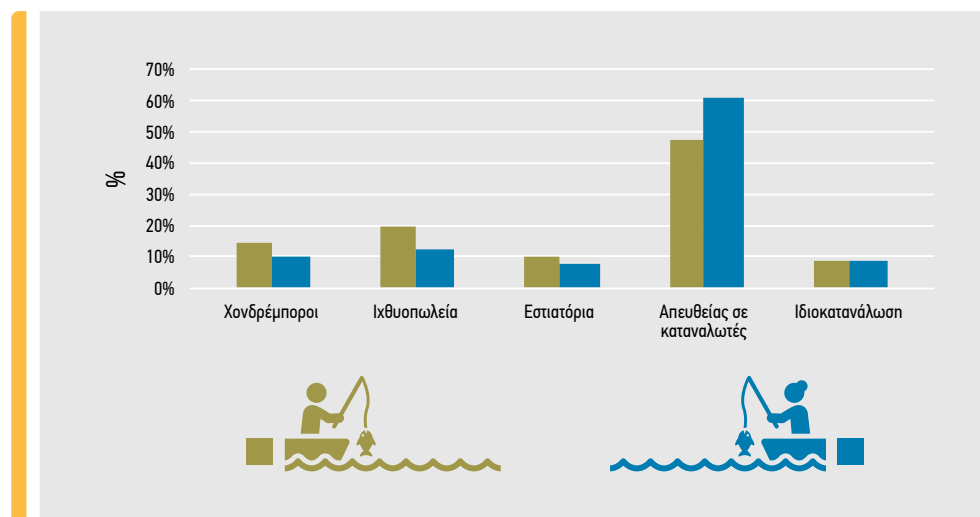

Οι γυναίκες απασχολούνται κυρίως στην ξηρά (70%) αντίθετα με τους άντρες που απασχολούνται κυρίως στο σκάφος ενώ στις περισσότερες περιπτώσεις η εργασία τους είναι μη αμειβόμενη (τεκμαρτή οικογενειακή) εργασία.

Μερικές από τις συνήθεις εργασίες των γυναικών στην αλιεία αφορούν

Τέλος, ένα πολύ σημαντικό στατιστικό στοιχείο είναι ότι η παρουσία γυναικών στο πλήρωμα συχνά συνοδεύεται με αυξημένες απευθείας πωλήσεις σε καταναλωτές, γεγονός που έχει θετικό αντίκτυπο στα έσοδα και κατά συνέπεια στα οικονομικά αποτελέσματα.

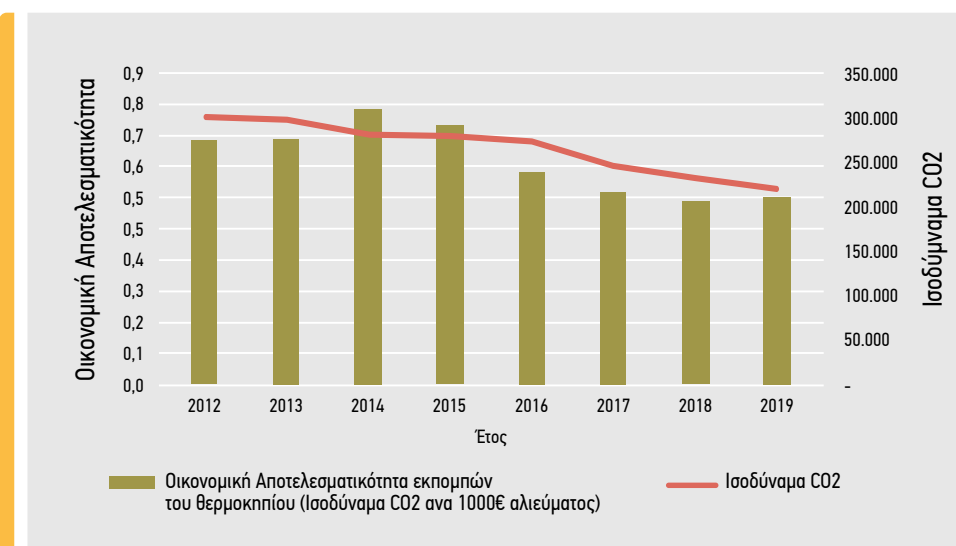

Εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου

Σύμφωνα με έκθεση της ΕΕ (European Commission, 2022), οι κλάδοι της αλιείας (και της υδατοκαλλιέργειας) της ΕΕ αν και παρουσιάζουν ιδιαίτερα μεγάλη αύξηση τα τελευταία χρόνια (αύξηση 41,5% της Ακαθάριστης Αξίας Παραγωγής-ΑΑΠ), παρουσιάζουν πολύ μικρή αύξηση εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου σε όρους ισοδύναμων CO2 (+0,5%). Αυτό αναδεικνύει μία εξαιρετικά σημαντική μείωση της ΑΑΠ ανά μονάδα ισοδύναμου CO2.

Αξιοποιώντας τα δεδομένα που προέκυψαν από το Εθνικό Πρόγραμμα Συλλογής Αλιευτικών Δεδομένων, οι εκπομπές σε όρους ισοδύναμων CO2 της αλιείας ξεχωριστά (χωρίς τον κλάδο της υδατοκαλλιέργειας) παρουσιάζονται στο Διάγραμμα 12. Επιπλέον, παρουσιάζεται η εξέλιξη της οικονομικής αποτελεσματικότητας των εκπομπών αυτών (ισοδύναμο CO2 που απαιτούνται για την εκφόρτωση 1000 € αλιευμάτων). Το διάγραμμα αναδεικνύει ότι τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου, η οποία όμως λόγω της μεγαλύτερης μείωσης της αξίας των εκφορτώσεων οδηγεί τελικά σε μείωση της οικονομικής αποτελεσματικότητας.

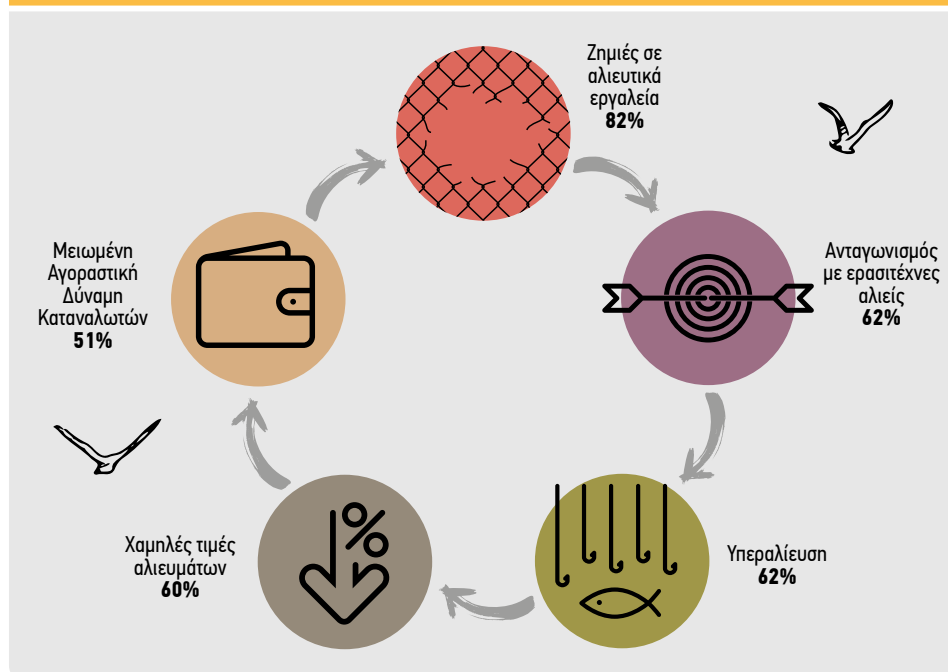
Διάγραμμα 12
Εξέλιξη των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου (σε ισοδύναμο CO2) στην αλιεία και Οικονομική Αποτελεσματικότητά τους, 2012-2019

Αλιεία Μικρής Κλίμακας: Ιδιαιτερότητες και διαρθρωτικά προβλήματα

Στο Πλαίσιο παρουσιάζονται τα 5 συχνότερα προβλήματα που αναφέρθηκαν από τους αλιείς στην παράκτια αλιεία, όπως προέκυψαν από συμπληρωματική έρευνα του ΙΝΑΓΡΟΚ κατά τη διάρκεια της συλλογής κοινωνικοοικονομικών δεδομένων για τη θαλάσσια αλιεία. Τα αποτελέσματα αναδεικνύουν την ένταση του προβλήματος της καταστροφής των αλιευτικών εργαλείων από προστατευόμενα είδη (π.χ. φώκιες, δελφίνια) αλλά και από ξενικά είδη (π.χ. λαγοκέφαλος) το οποίο λαμβάνει μακράν την πρώτη θέση με 82%. Ακολουθούν με 62% το πρόβλημα του ανταγωνισμού με ερασιτέχνες αλιείς και η μείωση των ιχθυοαποθεμάτων λόγω υπεραλίευσης. Επιπλέον, κρίνονται σημαντικά από τους αλιείς, ζητήματα που αφορούν την αγορά και συγκεκριμένα τη μειωμένη τιμή των αλιευμάτων και η μείωση της ζήτησης λόγω μείωσης της αγοραστικής δύναμης των καταναλωτών. Τέλος, αν και δεν ήταν μέσα στα πρώτα θέματα που σημειώθηκαν από τους ερωτώμενους παράκτιους αλιείς, αξίζει να σημειωθεί ότι ένα σημαντικό ποσοστό τόνισε το πρόβλημα της έλλειψης κινήτρων για την ένταξη νέων αλιέων στο επάγγελμα.

Τα 5 βασικά προβλήματα των παράκτιων αλιέων

Σημαντικά διαρθρωτικά προβλήματα και ιδιαιτερότητες της παράκτιας αλιείας

- Περιορισμένο Ανθρώπινο Κεφάλαιο (Γερασμένο προσωπικό χαμηλής εκπαίδευσης)
- Χαμηλός Βαθμός Διαδοχής
- Αδυναμία υιοθέτησης καινοτομιών
- Απουσία δομών κατάρτισης
- Ανάγκη διαφοροποίησης εισοδήματος (π.χ. αλιευτικός τουρισμός)
- Μεγάλος αριθμός μικρής δυναμικότητας, γερασμένων σκαφών με παλαιωμένο εξοπλισμό παρωχημένης τεχνολογίας
- Έλλειψη κουλτούρας συνεργασίας
- Χαμηλή διαπραγματευτική δύναμη
- Υψηλό διοικητικό κόστος παρακολούθησης, ελέγχου και επιτήρησης
- Αδυναμία πρόσβασης σε απομακρυσμένες αγορές και συχνά αλυσίδες παραγωγής και εμπορίας
- Μειωμένη ρευστότητα
- Χαμηλή επιχειρηματικότητα
- Υψηλή ανεργότητα
- Αβέβαιο εισόδημα
- Έλλειψη υποδομών (π.χ. περιοχές με ελλιμενισμό, αγκυροβόλιο, ψυκτική αποθήκη, μηχανήματα πάγου)

Οικογενειακού ή επιχειρηματικού τύπου αλιεία;

Το ερευνητικό ερώτημα που τίθεται είναι εάν η αλιεία μικρής κλίμακας μπορεί να αποτελέσει ένα κοινωνικά προσοδοφόρο μοντέλο για επαγγελματική αλιευτική δραστηριότητα, δεδομένου του ανταγωνιστικού μοντέλου αλιείας μεγάλης κλίμακας, λαμβάνοντας υπόψη κοινωνικοοικονομικά και περιβαλλοντικά κριτήρια².

Στην Ελλάδα, η πλειονότητα των αλιευτικών σκαφών είναι μικρής κλίμακας (93%), με αξία εκφορτώσεων στα 221 εκατομμύρια ευρώ, αντιπροσωπεύοντας το 52% της αξίας εκφορτώσεων της επικράτειας και το 93% των ημερών στη θάλασσα. Η αλιεία μικρής κλίμακας συνεισφέρει στο 81% της συνολικής εθνικής απασχόλησης του τομέα, όπου απασχολεί 16.042 άτομα. Η πλειονότητα του απασχολούμενου πληρώματος αντιστοιχεί σε μη αμειβόμενη εργασία, αποτελούμενη κυρίως από μέλη της οικογένειας του καπετάνιου. Συνεπώς, η συμβολή της αλιείας μικρής κλίμακας στην τοπική απασχόληση και στην κοινωνική και οικονομική βιωσιμότητα των παράκτιων κοινοτήτων είναι πολύ σημαντική.

Η χαρτογράφηση των τμημάτων του ελληνικού αλιευτικού στόλου από την σκοπιά του μοντέλου αλιευτικής δραστηριότητάς πραγματοποιείται κατά-τάσσοντας τα σε δύο ομάδες, είτε σε οικογενειακού τύπου είτε σε επιχειρηματικού τύπου, χρησιμοποιώντας ένα ζευγάρι δεικτών βασιζόμενο στις μεταβλητές απασχόλησης:

1/ Ποσοστό Ισοδυνάμων Πλήρους Απασχόλησης (ΙΠΑ) ανά τμήμα του στόλου

2/ Ποσοστό αμειβόμενης εργασίας ανά τμήμα του στόλου

Εάν 1/ >60% και 2/ >60% τότε το τμήμα του στόλου χαρακτηρίζεται ως επιχειρηματικού τύπου, διαφορετικά χαρακτηρίζεται ως οικογενειακού τύπου

Στη συνέχεια πραγματοποιείται η εκτίμηση της κοινωνικής αξίας ανά τόνο εκφορτώσεων και ανά τμήμα του στόλου:

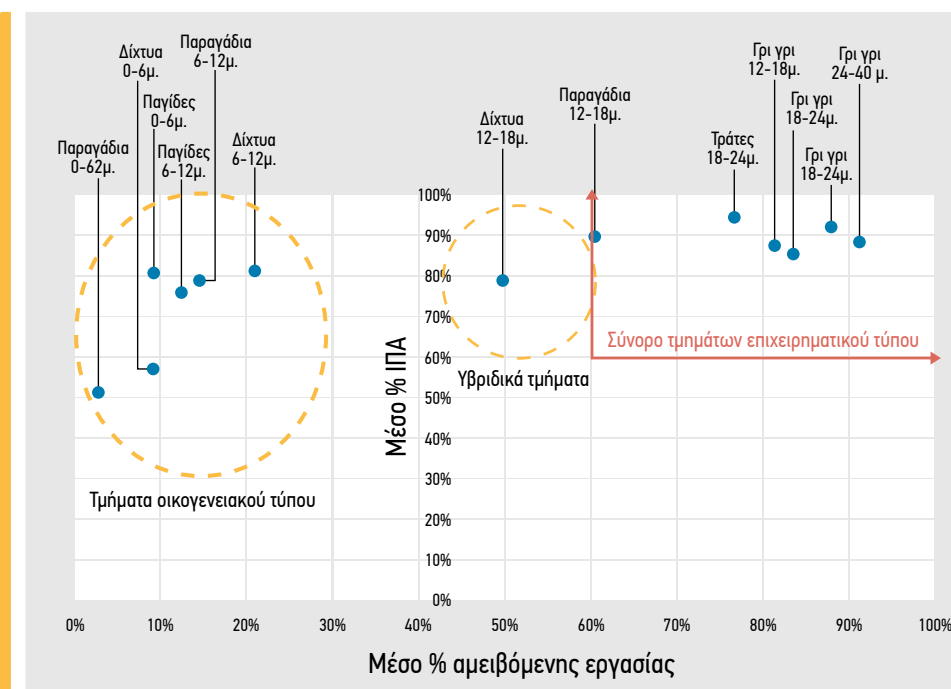
Κοινωνική αξία = Επιχειρηματικό κέρδος - Κοινωνικό κόστος

Όπου Κοινωνικό κόστος = Κοινωνικό Κόστος Εκπομπών αερίων θερμοκηπίου + Επιδότησεις που συνδέονται με παραγωγική δραστηριότητα

Με βάση τη θέση τους στο Διάγραμμα 13, μπορούν να αναγνωριστούν τρία ξεχωριστά συμπλέγματα-ομάδες. Το πρώτο περιλαμβάνει τα τμήματα που χρησιμοποιούν Τράτες και Γρι-γρι. Βρίσκεται στο επάνω δεξιό μέρος του γραφήματος και, ως εκ τούτου, θεωρείται ότι περιέχει τα επιχειρηματικά τμήματα του στόλου. Από την άλλη πλευρά, ένα σύμπλεγμα τμημάτων που ανήκει στον τομέα αλιείας μικρής κλίμακας (σκάφη με μήκος <12 μ.) εμφανίζεται στο αριστερό μέρος του γραφήματος. Αυτό το σύμπλεγμα αντιπροσωπεύει το οικογενειακό μοντέλο αλιείας. Τέλος, εμφανίζεται ένα τρίτο μικρό σύμπλεγμα που περιλαμβάνει μόνο δύο τμήματα του στόλου και βρίσκεται μεταξύ των άλλων δύο ομάδων. Τα τμήματα του στόλου που περιλαμβάνονται σε αυτό το σύμπλεγμα περιλαμβάνουν σχετικά μεγάλα (12-18 μ.) αλιευτικά σκάφη που χρησιμοποιούν παθητικά εργαλεία. Αυτά τα τμήματα στόλου, ενώ είναι αρκετά κοντά στα σύνορα των επιχειρηματικών τμημάτων, ταυτόχρονα διαφέρουν σημαντικά από τα δύο σαφή συμπλέγματα που απεικονίζονται. Για αυτόν τον λόγο, θεωρούμε αυτό το σύμπλεγμα ως «υβριδική» μορφή των άλλων δύο, και το αποκλείουμε από την υπόλοιπη ανάλυση. Σε κάθε περίπτωση, αυτά τα τμήματα αντιπροσωπεύουν μόνο το 2% του εθνικού αλιευτικού στόλου και, επομένως, αποκλείοντας αυτό το σύμπλεγμα από την ανάλυση κόστους - ωφέλειας δεν μπορεί να επηρεαστεί σημαντικά το αποτέλεσμα.

Διάγραμμα 13

Ομαδοποίηση τμημάτων στόλου ανά μοντέλο αλιευτικής δραστηριότητας

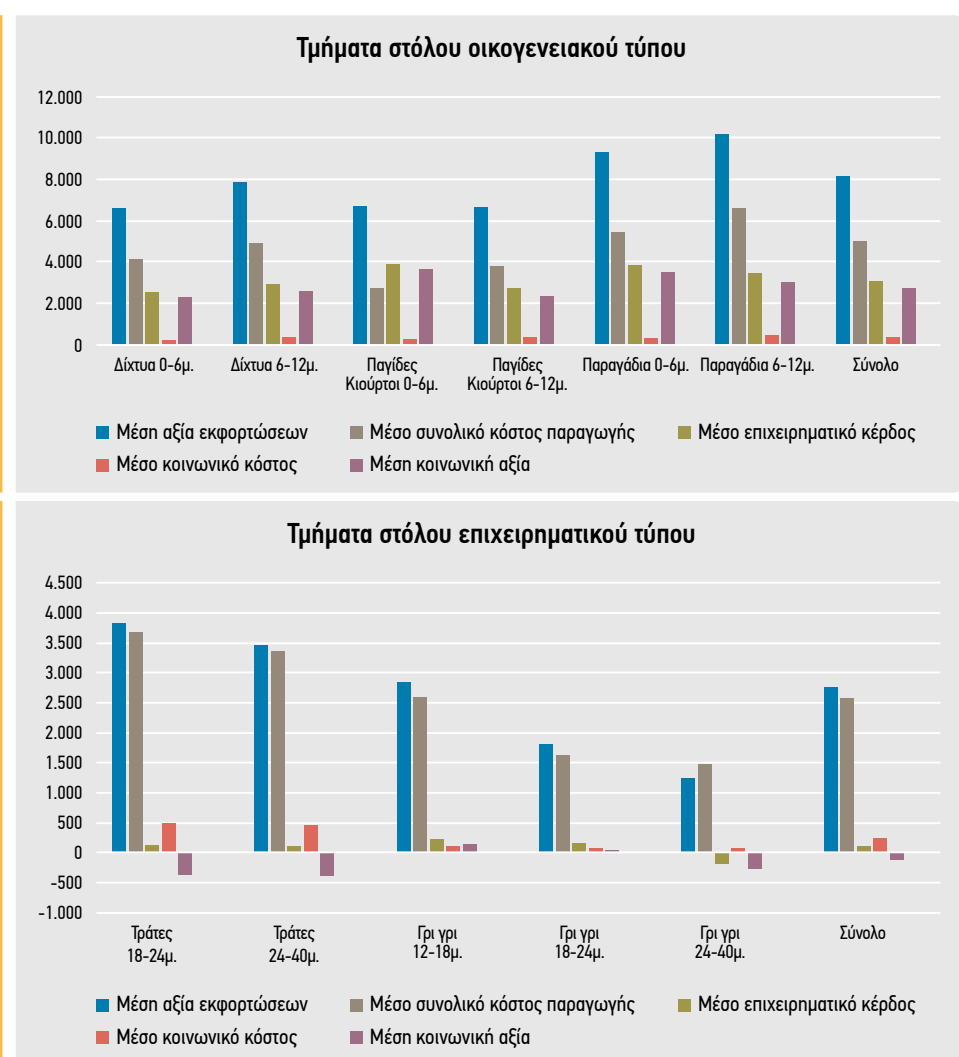
² Το παρόν κείμενο αποτελεί μια περιληπτική μορφή της δημοσίευσης: Mantziaris, S., Lontakis, A., Valakas, G., & Tzouramani, I. (2021). Family-run or business-oriented fisheries? Integrating socioeconomic and environmental aspects to assess the societal impact. Marine Policy, 131, 104591. <https://doi.org/10.1016/j.marpol.2021.104591>

Παρατηρούμε πως σε συνολικό επίπεδο τα οικογενειακά τμήματα επιτυγχάνουν πολύ υψηλότερη μέση κοινωνική αξία/τόνο (2.745 €) από τα επιχειρηματικά τμήματα (-129.14 €) (βλέπε και Διάγραμμα 14).

Η σημαντική αυτή διαφορά οφείλεται στα διαφορετικά κανάλια διανομής. Συγκεκριμένα τα τμήματα οικογενειακού τύπου διοχετεύουν τα αλιεύματά τους απευθείας στους καταναλωτές, εστιατόρια και ιχθυοπωλεία. Με αυτόν τον τρόπο, τα τμήματα οικογενειακού τύπου αποφεύγουν τους μεσάζοντες και διασφαλίζουν υψηλές εμπορικές τιμές. Αντίθετα, τα επιχειρηματικά τμήματα του στόλου διοχετεύουν τα αλιεύματά τους σχεδόν αποκλειστικά στις ιχθυόσκαλες των οποίων η διαπραγματευτική δύναμη είναι σημαντική.

Διάγραμμα 14

Κύριες παράμετροι ανάλυσης κόστους-οφέλους ανά τμήμα στόλου

Το μοντέλο οικογενειακής αλιευτικής δραστηριότητας μπορεί να θεωρηθεί πιο προσοδοφόρο για την κοινωνία. Το αποτέλεσμα αυτό ενισχύει τον ρόλο της οικογενειακής επιχείρησης και «επιβάλλει» τον λόγο για την ύπαρξή της ως ένα κοινωνικά προσοδοφόρο μοντέλο αλιευτικής δραστηριότητας. Η οικογενειακή αλιεία αποτελεί τη ραχοκοκαλιά της ελληνικής αλιείας και αποτελεί βασική πηγή εισοδήματος για τις τοπικές κοινωνίες, ενισχύοντας την κοινωνική συνοχή, ειδικά για απομακρυσμένες και απομονωμένες περιοχές στην αγροτική Ελλάδα.

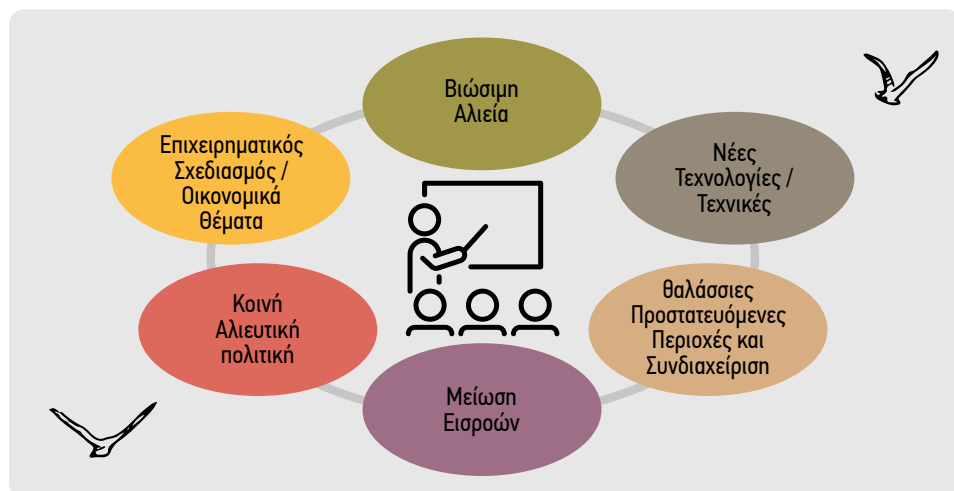
Συνεπώς, σε επίπεδο πολιτικής θα πρέπει να δοθεί έμφαση στη βελτίωση των υποδομών που μπορούν να προωθήσουν την οικογενειακού τύπου αλιευτική δραστηριότητα, καθώς και στη δημιουργία προστιθέμενης αξίας, ενθαρρύνοντας ένα οικογενειακό μοντέλο αλιείας με παράλληλη ανάπτυξη μικρής κλίμακας μεταποιητικών μονάδων αλιευτικών προϊόντων. Με αυτόν τον τρόπο, η κοινωνική αξία που δημιουργείται από την αλιευτική δραστηριότητα θα ενισχυθεί και θα μπορούσε να έχει θετικές επιπτώσεις στην τοπική οικονομία. Αναμφίβολα, η δημιουργία πρωτοβουλιών πολιτικής για την ανάπτυξη του αλιευτικού τουρισμού μπορεί επίσης να προσφέρει μια πρόσθετη πηγή εισοδήματος για τις τοπικές κοινότητες που ασχολούνται με την αλιεία μικρής κλίμακας και μπορεί να αυξήσει, με αυτόν τον τρόπο, την κοινωνική αξία του οικογενειακού μοντέλου δραστηριότητας. Ωστόσο, σε επίπεδο πολιτικής πρέπει να δοθεί προτεραιότητα στην οικογενειακού τύπου αλιεία, ειδικά σε μειονεκτικές περιοχές όπου η διατήρηση της κοινωνικής συνοχής είναι το κεντρικό ζήτημα. Διαφορετικά, η παράβλεψη του ρόλου του οικογενειακού μοντέλου αλιευτικής δραστηριότητας μπορεί να οδηγήσει σε περαιτέρω εγκατάλειψη του τομέα και, κατά συνέπεια, στην οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική παρακμή αυτών των περιοχών.

Από την άλλη διάσταση το επιχειρηματικό μοντέλο, παρά το συγκριτικά μικρότερο μερίδιό του ως προς τον αριθμό των σκαφών στον ελληνικό αλιευτικό στόλο, παρέχει, μεταξύ άλλων, σημαντική ποσότητα αλιευμάτων, ιδίως στα μεγάλα αστικά κέντρα της χώρας. Συνεπώς, τα δύο μοντέλα αλιευτικής δραστηριότητας πρέπει να αλληλοσυμπληρώνονται.

Ανάγκες κατάρτισης και στόχοι αλιέων

Κατά τη συλλογή κοινωνικοοικονομικών δεδομένων για τον τομέα της θαλάσσιας αλιείας, οι αλιείς κλήθηκαν να απαντήσουν σχετικά με την πρόθεση συμμετοχής σε σεμινάρια κατάρτισης και να επιλέξουν ανάμεσα σε μία λίστα θεμάτων αυτά που θεωρούν περισσότερο σημαντικά. Μόλις το 50% των ερωτώμενων απάντησε θετικά στην πρόθεση συμμετοχής σε κάποιο σεμινάριο. Όπως ήταν αναμενόμενο, η βιώσιμη αλιεία αποτελεί το θέμα με τις περισσότερες προτιμήσεις μεταξύ των ερωτώμενων, ενώ η χρήση νέων/καινοτόμων τεχνικών, νέων τεχνολογιών και μεθόδων μείωσης εισροών φαίνεται ότι κινεί το ενδιαφέρον των αλιέων. Επιπλέον, ζητήματα πολιτικής όπως οι θαλάσσιες προστατευόμενες περιοχές και η Κοινή Αλιευτική Πολιτική αποτέλεσαν δημοφιλείς θεματολογίες μεταξύ των ερωτώμενων. Τέλος, μεταξύ των δημοφιλέστερων απαντήσεων, βρίσκονταν και οικονομικά πεδία όπως ο επιχειρηματικός σχεδιασμός και η εισαγωγή σε βασικές οικονομικές έννοιες.

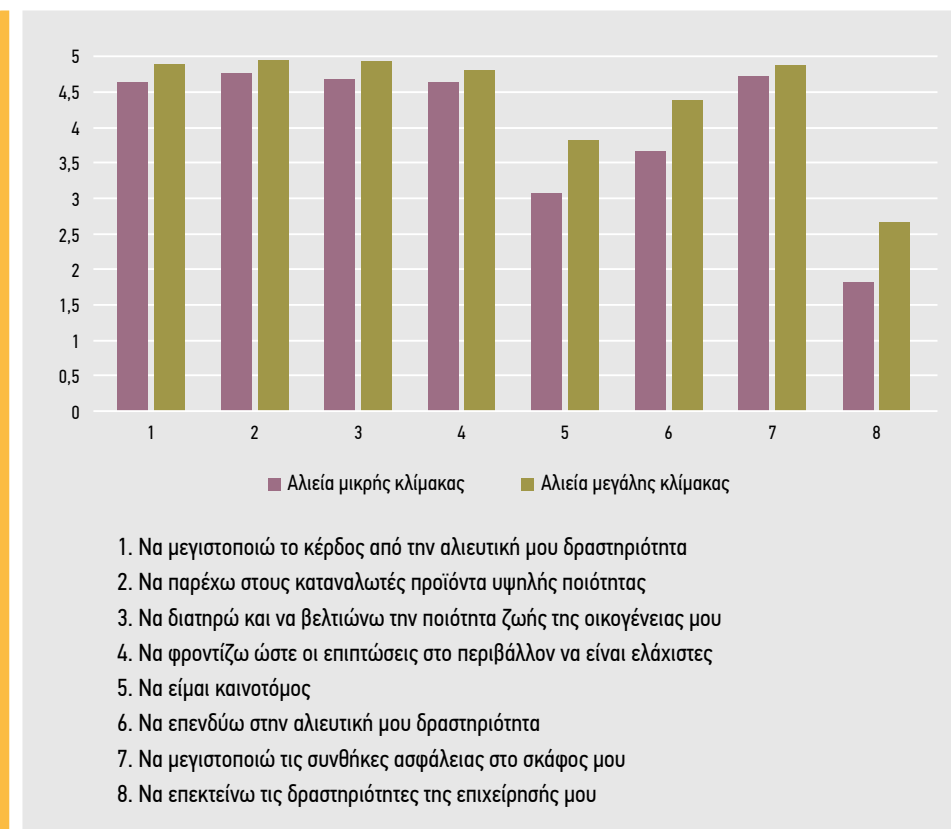

Αξίζει να σημειωθεί πως οι αλιείς και των δύο τύπων αλιείας εμφανίζουν ομοιότητες αλλά και διαφορές μεταξύ τους. Έτσι, και οι δύο θεωρούν σημαντικότερα τα θέματα που αφορούν τη βιώσιμη αλίευση και την εισαγωγή νέων τεχνολογιών και τεχνικών. Όμως, οι αλιείς της αλιείας μεγάλης κλίμακας εμφανίζουν ένα σημαντικά υψηλότερο ενδιαφέρον ως προς το θέμα: «Οικονομική των αλιευτικών επιχειρήσεων/Επιχειρηματικός Σχεδιασμός αλιευτικών επιχειρήσεων» το οποίο λαμβάνει την τρίτη θέση προτίμησης, έναντι της τελευταίας θέσης προτίμησης στην περίπτωση των αλιέων της αλιείας μικρής κλίμακας. Αυτό το στοιχείο υποδηλώνει τη σύνδεση της αλιείας μεγάλης κλίμακας με ένα πιο επιχειρηματικό μοντέλο άσκησης της αλιευτικής δραστηριότητας.

Όσον αφορά την βαρύτητα που δίνουν οι αλιείς σχετικά με ορισμένους στόχους, διαπιστώθηκε πως και στις δύο κατηγορίες αλιέων δίδεται σχεδόν η ίδια έμφαση για ζητήματα που αφορούν στην μεγιστοποίηση του κέρδους, στην παροχή προϊόντων υψηλής ποιότητας προς τους καταναλωτές, στην ποιότητα ζωής του νοικοκυριού, στην προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος και στις συνθήκες ασφάλειας επί του σκάφους. Ωστόσο οι αλιείς της αλιείας μεγάλης κλίμακας δίνουν μεγαλύτερη έμφαση σε στόχους που αφορούν στην καινοτομική συνιστώσα (π.χ. χρήση νέων τεχνολογιών), στην επενδυτική δραστηριότητα όσον αφορά την αλιευτική δραστηριότητα αλλά και πέραν αυτής όπως στην επέκταση των δραστηριοτήτων (π.χ. μέσω της μεταποίησης των αλιευμάτων). Η διαφοροποίηση που παρατηρείται για τους συγκεκριμένους στόχους υποδηλώνει την ροπή της αλιείας μεγάλης κλίμακας προς ένα πιο επιχειρηματικό προφίλ. Βέβαια αξίζει να σημειωθεί πως αυτοί οι τρεις στόχοι θεωρούνται λιγότερο σημαντικοί από τους πέντε προαναφερθέντες, με τον στόχο που αφορά στην επέκταση των δραστηριοτήτων να καταλαμβάνει την τελευταία θέση αντικατοπτρίζοντας τον ανατρεπτικό παράγοντα του δυσμενούς οικονομικού περιβάλλοντος.

Διάγραμμα 15

Στόχοι αλιέων μικρής και μεγάλης κλίμακας

Αλιεία και Επιδράσεις εξωτερικού περιβάλλοντος - Ανάλυση PESTLE

Χρησιμοποιώντας την ανάλυση PESTLE, ένα στρατηγικό εργαλείο ανάλυσης, πραγματοποιήθηκε αξιολόγηση της επίδρασης του εξωτερικού περιβάλλοντος στον κλάδο της αλιείας. Ο απώτερος σκοπός της ανάλυσης είναι να αναδείξει τα κύρια σημεία που χρήζουν ρύθμισης-παρέμβασης επί των εξωτερικών παραγόντων. Προσδιορίστηκαν οι πολιτικοί παράγοντες (Political factors), οι οικονομικοί παράγοντες (Economic factors), οι κοινωνικοί παράγοντες (Social factors), οι τεχνολογικοί παράγοντες (Technological factors), οι περιβαλλοντικοί παράγοντες (Environmental factors) και οι νομικοί παράγοντες (Legal factors) οι οποίοι επιδρούν επί του κλάδου της αλιείας και επηρεάζουν την μακροπρόθεσμη αειφορία του.

P Political factors (Πολιτικοί παράγοντες)	- Μέτρα προώθησης εκσυγχρονισμού του αλιευτικού στόλου - Μέτρα ενίσχυσης των αλιέων λόγω της πανδημίας - Σχεδιασμός εργαλείων στήριξης με μεγαλύτερο εθνικό προσανατολισμό - Σχεδιασμός πολιτικών για τον μετριασμό της κλιματικής αλλαγής - Χρηματοδότηση δράσεων κατάρτισης και εισαγωγής νέων αλιέων
E Economic factors (Οικονομικοί παράγοντες)	- Οικονομική αποτελεσματικότητα της αλιείας μικρής κλίμακας λόγω διευρυμένου καναλιού διανομής - Σημαντικός βαθμός εξάρτησης αλιείας μικρής κλίμακας από τουριστικές ροές - Χαμηλή διαπραγματευτική δύναμη αλιείας μεγάλης κλίμακας - Περιορισμένος αριθμός μικρών μονάδων επεξεργασίας των αλιευτικών προϊόντων - Δυσμενές μακροοικονομικό περιβάλλον
S Social factors (Κοινωνικοί παράγοντες)	- Θετική επίδραση του ρόλου των γυναικών τόσο στην ανάπτυξη του κλάδου - Επιστημονικό ανθρώπινο δυναμικό σε θέματα αλιείας - Μειωμένο επίπεδο κοινωνικής βιωσιμότητας - Μείωση τουριστικών ροών λόγω πανδημίας - Στροφή των καταναλωτών σε προϊόντα μακράς διάρκειας λόγω πανδημίας
T Technological factors (Τεχνολογικοί παράγοντες)	- Σύμπραξη επιστημονικών φορέων και ιδιωτών για την κατασκευή καινοτόμων αλιευτικών τεχνολογιών - Σύμπραξη επιστημονικών φορέων, οργανώσεων, αλιέων και ιδιωτών για την εφαρμογή καινοτόμων συστημάτων διαχείρισης αλιευτικών ειδών - Περιορισμένες δράσεις μεταφοράς τεχνολογίας από το εργαστήριο στον κλάδο
L Legal factors (Νομικοί παράγοντες)	- Ειδικές άδειες αλιείας - Προηγμένα συστήματα εντοπισμού - Προσπάθειες για την Διεθνή διακυβέρνηση στην περιοχή της Μεσογείου
E Environmental factors (Περιβαλλοντικοί παράγοντες)	- Πλούσια βιοποικιλότητα των Ελληνικών θαλασσών - Εποχικότητα ειδών - Αύξηση ξενικών ειδών λόγω κλιματικής αλλαγής

Πολιτικοί παράγοντες

Μέτρα προώθησης εκσυγχρονισμού του αλιευτικού στόλου

Στα πλαίσια της Κοινής Αλιευτικής Πολιτικής (ΚΑΛΠ) προωθούνται μέτρα άμεσα συνδεδεμένα με τον αλιέα που στοχεύουν στον εκσυγχρονισμό του στόλου, στην ασφάλεια και στην προστιθέμενη αξία. Ειδικότερα, στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος Αλιείας και Θάλασσας (ΕΠΑΛΘ) 2014-2020, αλιευτικά σκάφη χρηματοδοτήθηκαν για τον εκσυγχρονισμό τους μέσω υποστηρικτικών επενδύσεων, οι οποίες θα εξασφαλίσουν υψηλότερο επίπεδο υγιεινής, ασφάλειας και ενεργειακής απόδοσης (Μέτρο 3.1.8: «Υγεία και ασφάλεια» και Μέτρο 4.1.20: «Ενεργειακή απόδοση και μετριάσμος της κλιματικής αλλαγής, επενδύσεις επί του σκάφους, έλεγχοι και συστήματα ενεργειακής απόδοσης, διερεύνηση της συμβολής των εναλλακτικών συστημάτων πρόωσης και του σχεδιασμού του κύτους»). Επίσης, αλιευτικά σκάφη χρηματοδοτήθηκαν στο πλαίσιο του Μέρους 3.1.22: «Προστιθέμενη αξία, ποιότητα των προϊόντων και χρήση των ανεπιθύμητων αλιευμάτων», το οποίο αναμένεται να βελτιώσει την προστιθέμενη αξία και την ποιότητα των αλιευμάτων, αλλά επίσης να διαχειριστεί ορθολογικά τη διάθεση ανεπιθύμητων αλιευμάτων μέσω επιλέξιμων επενδύσεων επί του σκάφους.

Μέτρα ενίσχυσης των αλιέων λόγω της πανδημίας

Μείζονος σημασίας κρίνεται ο ρόλος της πολιτικής στο κομμάτι της ανάσχεσης των επιπτώσεων της πανδημίας όπου οι αλιείς στηρίζονται από τα εξής μέτρα άμεσης οικονομικής ενίσχυσης: Χορήγηση ενισχύσεων ήσσονος σημασίας "de minimis" και «Προσωρινή παύση των αλιευτικών δραστηριοτήτων ως συνέπεια της επιδημικής έκρηξης της Covid-19».

Σχεδιασμός εργαλείων στήριξης με μεγαλύτερο εθνικό προσανατολισμό

Παρόλο που η Κοινή Αλιευτική Πολιτική βασίζεται σε κάποιες αρχές και αξίες οι οποίες θεωρούνται κοινές για τα κράτη-μέλη, συνάμα παρέχει σημαντικά περιθώρια ευελιξίας στα κράτη-μέλη ώστε να σχεδιάσουν και να εφαρμόσουν κατάλληλα μέτρα-εργαλεία προσαρμοσμένα στις εξατομικευμένες ανάγκες του κοινωνικού, οικονομικού και φυσικού περιβάλλοντος.

Σχεδιασμός πολιτικών για τον μετριασμό της κλιματικής αλλαγής

Η στρατηγική της ΕΕ για τον μετριασμό της κλιματικής αλλαγής αποτυπώνεται μέσα από την «Πράσινη Συμφωνία». Για το σκοπό αυτό, η Πράσινη Συμφωνία προβλέπει τη χρηματοδότηση περιβαλλοντικά ωφέλιμων δράσεων, περιλαμβάνοντας όλες τις οικονομικές δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα στην ΕΕ.

Χρηματοδότηση δράσεων κατάρτισης και εισαγωγής νέων αλιέων στον κλάδο

Το νέο Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας, Αλιείας και Υδατοκαλλιέργειας (Ε.Τ.Θ.Α.Υ.) προβλέπει τη χρηματοδότηση δράσεων που αφορούν την απόκτηση δεξιοτήτων και την κατάρτιση αλλά και την εισαγωγή νέων αλιέων (<40 ετών) στον κλάδο.

Οικονομικοί Παράγοντες

Οικονομική αποτελεσματικότητα της αλιείας μικρής κλίμακας λόγω διευρυμένου καναλιού διανομής

Ένας ιδιαίτερα ισχυρός παράγοντας για την επίτευξη καλών οικονομικών αποτελεσμάτων αποτελεί η ύπαρξη ενός διευρυμένου καναλιού διανομής των αλιευτικών προϊόντων της αλιείας μικρής κλίμακας το οποίο αποτελείται από την εστίαση, τις ξενοδοχειακές μονάδες, το λιανεμπόριο αλλά και τους μεμονωμένους καταναλωτές. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να ισχυροποιείται η διαπραγματευτική δύναμη των αλιέων αλλά επίσης επιδρά θετικά ως προς το κομμάτι της διασποράς του οικονομικού κινδύνου/ρίσκου.

Σημαντικός βαθμός εξάρτησης αλιείας μικρής κλίμακας από τουριστικές ροές

Όπως προαναφέρθηκε η αλιεία μικρής κλίμακας περιστοιχίζεται από ένα ευρύ κανάλι διανομής, ωστόσο το επίπεδο ζήτησης του συγκεκριμένου καναλιού διανομής επηρεάζεται στον μεγαλύτερο βαθμό από έναν ευμετάβλητο-ευαίσθητο παράγοντα, ο οποίος αντιστοιχεί στον τουρισμό, καθιστώντας τον έτσι ως ζωτικής σημασίας για την αλιεία μικρής κλίμακας.

Χαμηλή διαπραγματευτική δύναμη αλιείας μεγάλης κλίμακας

Στην περίπτωση της αλιείας μεγάλης κλίμακας, το κανάλι διανομής μπορεί να θεωρηθεί περιορισμένο δεδομένου ότι το σύνολο σχεδόν των αλιευμάτων καταλήγουν στις ιχθυόσκαλες, και σε συνδυασμό με την ευπάθεια των

προϊόντων και συνεπώς την μικρή «μετασυλλεκτική» ζωή των αλιευμάτων, έχει ως αποτέλεσμα την χαμηλή διαπραγματευτική δύναμη της αλιείας μεγάλης κλίμακας επιδρώντας αρνητικά στα οικονομικά αποτελέσματα.

Περιορισμένος αριθμός μικρών μονάδων επεξεργασίας των αλιευτικών προϊόντων

Μια αδυναμία του ελληνικού αλιευτικού κλάδου αποτελεί ο περιορισμένος αριθμός μονάδων επεξεργασίας των αλιευτικών προϊόντων διαχειριζόμενες από τους αλιείς και τις οικογένειες τους, με αποτέλεσμα τα αλιευτικά προϊόντα να υπολείπονται προστιθέμενης αξίας.

Δυσμενές μακροοικονομικό περιβάλλον

Η ασθμαίνουσα ελληνική οικονομία με το ιδιαίτερα επιβαρυνμένο φορολογικό-ασφαλιστικό καθεστώς, την μειωμένη αγοραστική δύναμη νοικοκυριών και τον υψηλό κόστους δανεισμό δρουν εν τέλει ανατρεπτικά στην ανάληψη επενδύσεων από τους αλιείς θέτοντας σε κίνδυνο τη βιωσιμότητα και την αναπτυξιακή πορεία του κλάδου.

Κοινωνικοί Παράγοντες

Θετική επίδραση του ρόλου των γυναικών στην ανάπτυξη του κλάδου

Ο ρόλος των γυναικών θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως ο ακρογωνιαίος λίθος τόσο για την οικονομική αποτελεσματικότητα της αλιείας μικρής κλίμακας αλλά και για την αύξηση της προστιθέμενης αξίας των αλιευτικών προϊόντων. Ειδικότερα, η θετική επίδραση επί των οικονομικών αποτελεσμάτων τεκμηριώνεται από σχετική επιστημονική δημοσίευση (Liontakis et al., 2020), ενώ στο σκέλος της προστιθέμενης αξίας έχουμε ως ζωντανό παράδειγμα την Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση Γυναικών Καλύμνου «Παναγία Υπαπαντή» (Kalymnos Sea Food) η οποία σχηματίστηκε από συζύγους και κόρες των αλιέων του νησιού με σκοπό την επεξεργασία των αλιευμάτων για την παραγωγή πληθώρα τυποποιημένων εδεσμάτων.

Επιστημονικό ανθρώπινο δυναμικό σε θέματα αλιείας

Το ανθρώπινο δυναμικό των σχετικών πανεπιστημιακών τμημάτων και ερευνητικών ινστιτούτων χαρακτηρίζεται από υψηλή στάθμης επιστημονική εξειδίκευση και συνδράμει σημαντικά στην αειφορία και τον εκσυγχρονισμό του κλάδου.

Μειωμένο επίπεδο κοινωνικής βιωσιμότητας

Η έλλειψη βασικών υποδομών στην ύπαιθρο (π.χ. εκπαίδευση, υγεία) αποτελεί σημαντικό παράγοντα εσωτερικής και εξωτερικής μετανάστευσης ανθρώπινου δυναμικού, υπονομεύοντας κατά αυτόν τον τρόπο την ανάπτυξη του κλάδου, την κοινωνική βιωσιμότητα και κοινωνική αναπαραγωγή με αποτέλεσμα απομακρυσμένες περιοχές της χώρας μας να απειλούνται με οικονομική και κοινωνική αποδόμηση.

Αυξημένο ενδιαφέρον διεθνώς για τον αλιευτικό τουρισμό

Αυξημένο παρουσιάζεται το ενδιαφέρον διεθνώς για τον αλιευτικό τουρισμό (Liontakakis and Vasilopoulou, 2022; Kyvelou and Ierapetritis, 2020). Η ανάπτυξη του αλιευτικού τουρισμού θα μπορούσε να αυξήσει την προστιθέμενη αξία των αλιευτικών προϊόντων ενισχύοντας το εισόδημα των αλιέων αλλά και σε κοινωνικό επίπεδο θα μπορούσε να ενισχύσει τον βαθμό εξωστρέφειας τόσο των ίδιων (αλιέων) όσο και των οικογενειών τους.

Μείωση τουριστικών ροών λόγω πανδημίας

Η μείωση τουριστικών ροών λόγω πανδημίας οδήγησε στην μειωμένη ζήτηση για αλιευτικά προϊόντα ιδιαίτερα από την εστίαση, τις ξενοδοχειακές μονάδες αλλά και από μεμονωμένους καταναλωτές-τουρίστες με αποτέλεσμα να πληγεί σοβαρά η αλιεία μικρής κλίμακας.

Στροφή των καταναλωτών σε προϊόντα μακράς διάρκειας λόγω πανδημίας

Η στροφή των καταναλωτών σε προϊόντα μακράς διάρκειας λόγω της πανδημίας, επηρεάζει αρνητικά την αλιεία μεγάλης κλίμακας δεδομένου ότι το κύριο μέρος των εκφορτώσεων καταλήγει στα αστικά κέντρα.

Τεχνολογικοί παράγοντες

Σύμπραξη επιστημονικών φορέων και ιδιωτών για την κατασκευή καινοτόμων αλιευτικών τεχνολογιών

Η σύμπραξη επιστημονικών φορέων και ιδιωτών για την κατασκευή καινοτόμων αλιευτικών τεχνολογιών αποτελεί μια πνοή ελπίδας για την ανάσχεση της τεχνολογικής υστέρησης του κλάδου. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η βελτίωση του αλιευτικού εργαλείου Τράτας η οποία χρηματοδοτήθηκε στο πλαίσιο του ΕΠΑΛΘ 2007-13 και υλοποιήθηκε από την σύμπραξη αλιέων, του ΕΛ.ΚΕ.Θ.Ε. και ιδιωτικής εταιρείας κατασκευής δικτύων.

Σύμπραξη επιστημονικών φορέων, οργανώσεων, αλιέων και ιδιωτών για την εφαρμογή καινοτόμων συστημάτων διαχείρισης αλιευτικών ειδών

Ελπιδοφόρα μηνύματα ως προς την τεχνολογική ανάπτυξη του κλάδου διαπιστώνονται μέσα από την σύμπραξη επιστημονικών φορέων, οργανώσεων, αλιέων και ιδιωτών για την εφαρμογή καινοτόμων ολοκληρωμένων συστημάτων διαχείρισης αλιευτικών ειδών με υψηλή κοινωνικοοικονομική και περιβαλλοντική σημασία όπως: το σύστημα διαχείρισης Συμιακής γαρίδας το οποίο χρηματοδοτήθηκε στο πλαίσιο του ΕΠΑΛΘ 2007-13 και δεύτερον η αλιευτική δραστηριότητα κατά το πρότυπο MSC.

Περιορισμένες δράσεις μεταφοράς τεχνολογίας από το εργαστήριο στον κλάδο

Πέρα από ορισμένες αξιόλογες πρωτοβουλίες στο πλαίσιο του ΕΠΑΛΘ, οι δράσεις ενσωμάτωσης της καινοτομικής συνιστώσας και της μεταφοράς τεχνολογίας από το εργαστήριο στον κλάδο μπορούν να θεωρηθούν περιορισμένες.

Νομικοί Παράγοντες

Για την επίτευξη των στόχων της ΚΑΛΠ, θεσμοθετήθηκαν μια σειρά μέτρων, όπως³:

Ειδικές άδειες αλιείας

Οι ειδικές άδειες αλιείας μικρών και μεγάλων πελαγικών ειδών, οι οποίες διέπουν την πρόσβαση σε ύδατα και πόρους καθώς και τους όρους βιώσιμης άσκησης των αλιευτικών δραστηριοτήτων.

Προηγμένα συστήματα εντοπισμού

Το κοινοτικό σύστημα ελέγχου, με το οποίο επιβάλλονται νέα μέτρα και επεκτείνονται ήδη εφαρμοσμένα μέτρα, όπως για παράδειγμα η υποχρέωση των επαγγελματιών αλιέων να φέρουν στα σκάφη τους λειτουργικές ηλεκτρονικές συσκευές δορυφορικού εντοπισμού και διαβίβασης δεδομένων (VMS).

Προσπάθειες για την Διεθνή διακυβέρνηση στην περιοχή της Μεσογείου

Στο νέο Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας, Αλιείας και Υδατοκαλλιέργειας δημιουργείται μία νέα προτεραιότητα με στόχο την ενίσχυση της διεθνούς διακυβέρνησης των ωκεανών προς την δημιουργία ασφαλέστερων, καθαρότερων και προστατευμένων θαλασσών και ωκεανών υπό βιώσιμη διαχείριση.

³ <http://www.alieia.minagric.gr/node/11>

Περιβαλλοντικοί παράγοντες

Πλούσια βιοποικιλότητα των Ελληνικών θαλασσών

Η πλούσια βιοποικιλότητα των Ελληνικών θαλασσών αποτελεί ένα συγκριτικό πλεονέκτημα του εθνικού μας αλιευτικού κλάδου, αφού σε καμία άλλη ευρωπαϊκή θάλασσα δεν παρατηρείται τόσο υψηλός βαθμός διαφοροποίησης των ειδών.

Εποχικότητα ειδών

Δεδομένου ότι τα αλιευτικά είδη χαρακτηρίζονται από εποχικότητα, αυτό έχει ως αποτέλεσμα τον περιορισμό της αλιευτικής δραστηριότητας σε συγκεκριμένους περιόδους, ειδικά για τα σκάφη που χρησιμοποιούν συρόμενα αλιευτικά εργαλεία.

Κλιματική αλλαγή

Η κλιματική αλλαγή έχει ως αποτέλεσμα την μετανάστευση ξενικών ειδών στην Μεσόγειο δια μέσου της διώρυγας του Σουέζ τα οποία επιδρούν αρνητικά στα ιχθυοαποθέματα λόγω της ανταγωνιστικής σχέσης που δημιουργείται.

Προκλήσεις, Ευκαιρίες και Προοπτικές του κλάδου της Αλιείας

Με το βλέμμα στο μέλλον, ο κλάδος της αλιείας στην Ελλάδα θα κληθεί να αντιμετωπίσει πολλές προκλήσεις αλλά ταυτόχρονα και ευκαιρίες.

Αντιπαραθέσεις

Τα τελευταία χρόνια παρατηρούνται **αντιπαραθέσεις** με όσους δραστηριοποιούνται στη θάλασσα ή με οικονομικούς κλάδους στις νησιωτικές και παράκτιες τοπικές οικονομίες. Αυτό το φαινόμενο μπορεί να επιδεινωθεί περισσότερο αφού πλέον, σύμφωνα με την ανακοίνωση του Μαΐου 2021 της ΕΕ Δ/νσης Αλιείας (DGMARE), οι δραστηριότητες που σχετίζονται με τη θάλασσα επεκτείνονται εκτός από τους παραδοσιακούς κλάδους και σε αναδυόμενους κλάδους. Οι αντιπαραθέσεις ανάμεσα στους αλιείς της παράκτιας και μέσης αλιείας και τους φορείς που ασχολούνται με την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος για τον τρόπο που διαχειρίζονται είτε τον φυσικό πλούτο είτε το περιβάλλον είναι πλέον έντονες. Επιπρόσθετα, εντοπίζονται ανταγωνιστικές σχέσεις ανάμεσα σε διαφορετικούς οικονομικούς κλάδους στην τοπική οικονομία, δηλαδή της αλιείας και του τουρισμού που διεκδικούν τον ίδιο θαλάσσιο χώρο. Οι γεωπολιτικές αλλαγές που συνδέονται άμεσα με τη διαχείριση των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι Έλληνες αλιείς στο Αιγαίο με τους Τούρκους συναδέλφους τους και οι μεταναστευτικές ροές, αποτελούν παράγοντες που προκαλούν αναπροσαρμογές στην αλιευτική διαχείριση. Συνεπώς, για τη σωστή διαχείριση και επίλυση των πιθανών συγκρούσεων, αντιπαραθέσεων και προβλημάτων απαιτείται επικοινωνία, συνεργασία, θέσπιση κανόνων και επιτήρηση.

Αγορά & Ευκαιρίες

Σήμερα, υπάρχει έντονο ενδιαφέρον από την πλευρά του καταναλωτή για αειφόρα, τοπικά, αυθεντικά, και φιλικά προς το περιβάλλον προϊόντα. Συνεπώς η αξιοποίηση αυτών των **νέων ευκαιριών της αγοράς** που διαμορφώνονται είναι καίριας σημασίας για τον κλάδο της αλιείας. Η υιοθέτηση μικρών αλυσίδων αξίας, η πιστοποίηση, η σήμανση και η αξιοποίηση καινοτόμων τρόπων προβολής και διάθεσης θα μπορούσε να ενισχύσει την προστιθέμενη αξία των αλιευτικών προϊόντων. Παράλληλα, θα αναδεικνύονταν χαρακτηριστικά, όπως το «τοπικό», το «μοναδικό» και το «φρέσκο», αυξάνοντας -με τον τρόπο αυτό- την ικανοποίηση των καταναλωτών και ενισχύοντας την ανταγωνιστικότητα του κλάδου. Η αξιοποίηση των προκλήσεων αυτών που παρουσιάζονται στην αγορά απαιτεί συνεργασίες μεταξύ των αλιέων και με άλλους κλάδους, όπως ο τουρισμός και η μεταποί-

ηση, για τη ανάπτυξη νέων προοπτικών σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο. Η διαφοροποίηση των προϊόντων και των δραστηριοτήτων που σχετίζονται με τη θάλασσα και οι δυνατότητες αξιοποίησης νέων δράσεων όπως του αλιευτικού τουρισμού ή της σύνδεσης του τουρισμού με την αλιευτική κληρονομιά και το τοπίο μπορούν να συνεισφέρουν στην ενίσχυση της τοπικής ανάπτυξης. Συνεπώς, η δημιουργία οικονομικών τοπικών συστάδων μπορεί να συμβάλλει θετικά στην ανάπτυξη των παράκτιων και των νησιωτικών περιοχών.

Ανθρώπινο Δυναμικό

Επιπρόσθετα, η ενεργοποίηση δράσεων της αλιείας θα βοηθούσε στην **προσέλκυση νέων** να ενταχθούν στον κλάδο ή να εντάξουν νέες σχετικές δραστηριότητες δημιουργώντας πολλαπλασιαστικά οφέλη. Αναμφίβολα, η εκπαίδευση και η εφαρμογή κατάλληλων κινήτρων θα μπορούσαν να συμβάλλουν στην αναβάθμιση του ανθρώπινου δυναμικού που ασχολείται με την αλιεία και θα περιόριζε το πρόβλημα της ηλικιακής ανανέωσης που απασχολεί τον κλάδο. Η ενεργοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού και η δημιουργία νέων ρόλων για τους αλιείς, αξιοποιώντας τη γνώση και την εμπειρία τους, θα μπορούσε να συνεισφέρει περαιτέρω οφέλη. Συγκεκριμένα, θα μπορούσαν να συμμετέχουν σε νέες δράσεις σαν «επιστάτες της θάλασσας» μέσω της επίβλεψης και της γνώσης των τοπικών συνθηκών και θα μπορούσαν να συμμετέχουν σε δράσεις για τη μεταφορά προβλημάτων που εντοπίζουν, έτσι ώστε έγκαιρα να ληφθούν ορθές αποφάσεις. Επίσης, θα μπορούσε να τους δοθεί αντιστάθμισμα για συμμετοχή σε δράσεις που θα βοηθήσουν στην προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος από τα πλαστικά και σκουπίδια, από τα χαμένα δίκτυα, τη διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών και ζωνών προστασίας για μη χρήση κατάλληλων αλιευτικών εργαλείων ενεργοποιώντας δράσεις στην κυκλική οικονομία. Συνεπώς, η αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού έχει μεγάλη σημασία και απαιτεί ενημέρωση, συνεργασία και εκπαίδευση όλων όσων δραστηριοποιούνται στην αλυσίδα αξίας της αλιείας.

Διακυβέρνηση

Μια άλλη μεγάλη πρόκληση που έχει να αντιμετωπίσει ο κλάδος είναι οι ενέργειες που απαιτούνται για την προσαρμογή του **θεσμικού πλαισίου** και τον εκσυγχρονισμό του, την κατανόηση και αποτελεσματική εφαρμογή των σχετικών κανονιστικών διατάξεων. Στο πλαίσιο αυτό, είναι αναγκαία η αποτελεσματική εφαρμογή και εναρμόνιση πολλαπλών περιβαλλοντικών συνθηκών – όπως η προστασία των θαλάσσιων περιοχών και άλλες περιβαλλοντικές πολιτικές- και των νέων πλαισίων στρατηγικών στόχων που καθορίζονται μέσω της στρατηγικής για τη γαλάζια ανάπτυξη, της στρατηγικής για τη βιοποικιλότητα, της πράσινης συμφωνίας,

της κυκλικής οικονομίας, της κλιματικής ουδετερότητας, της μηδενικής μόλυνσης, της στρατηγικής από το αγρόκτημα στο πιάτο και της ψηφιακής μετάβασης. Τέλος, ο ανταγωνισμός για τους αλιευτικούς χώρους σε συνδυασμό με την προστασία της φύσης και την οικονομική ανάπτυξη απαιτούν να προσδιοριστούν προτεραιότητες και συνεργασία από όλους τους εμπλεκόμενους του χώρου.

Περιβάλλον & Κλιματική Αλλαγή

Η **περιβαλλοντική υποβάθμιση και η κλιματική αλλαγή** είναι εξαιρετικά σημαντικές προκλήσεις που χρήζουν άμεσης παρέμβασης. Η επιβάρυνση του υδάτινου περιβάλλοντος από άλλες χρήσεις, η μόλυνση από μικροπλαστικά, το έντονο πρόβλημα από την εισβολή «ξενικών ειδών» και η αύξηση της θερμοκρασίας των υδάτων είναι βέβαιο ότι θα επηρεάσει σημαντικά τη βιοποικιλότητα.

Έρευνα & Κοινωνομία

Η υιοθέτηση καλών πρακτικών που προκύπτουν από την **έρευνα και την καινοτομία** είναι καίριας σημασίας. Θα πρέπει να αξιοποιηθούν οι ευκαιρίες της αγοράς που παρατηρούνται για τη βελτίωση της βιωσιμότητας και ανταγωνιστικότητας του κλάδου. Επίσης, βασικός σύμμαχος για την ανάπτυξη της ελληνικής αλιείας είναι η δυνατότητα αξιοποίησης της τεχνολογίας για την αναγέννηση των ιχθυοαποθεμάτων, την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος και τη μείωση του αποτυπώματος του άνθρακα. Η χρήση καινοτόμων εργαλείων και νέων τεχνολογιών που βοηθούν στην επιλεκτικότητα και στον περιορισμό των απορριψέων, η υιοθέτηση υπεύθυνων αλιευτικών πρακτικών με σεβασμό στο περιβάλλον και στα θαλάσσια ενδιαφέροντα, θα ενισχύσουν τη βιώσιμη διαχείριση των αποθεμάτων και θα συμβάλλουν στην υψηλότερη κερδοφορία, μέσω συμπίεσης του λειτουργικού κόστους. Οι επενδύσεις σε ψηφιακές τεχνολογίες και σύγχρονες μεθόδους θα δώσουν πολλαπλά οφέλη και θα συνεισφέρουν στη βιωσιμότητα του κλάδου. Η αξιοποίηση των μέτρων του Νέου Προγράμματος Αλιείας, Υδατοκαλλιέργειας και Θάλασσας (ΠΑΛΥΘ) 2021-2027, για την υλοποίηση των κατάλληλων επενδύσεων αναπτυξιακού χαρακτήρα, θα συμβάλλουν θετικά στην τεχνική και οικονομική αποτελεσματικότητα του κλάδου. Ο έλεγχος και η επιτήρηση (Control and Monitoring) της αλιευτικής προσπάθειας και στην παράκτια αλιεία, θα συμβάλλει στη βελτίωση και στην αειφορία των ιχθυοαποθεμάτων.

Συνοψίζοντας, στην Ελλάδα, ο κλάδος της αλιείας έχει σημαντικό κοινωνικοοικονομικό ρόλο. Για τη βιωσιμότητά του Άνθρωποι, Γνώση, Τεχνολογία, Κανόνες και Διαδικασίες, Επικοινωνία και Συνεργασία αποτελούν τα κλειδιά για το μέλλον της Αλιείας.

Βιβλιογραφία

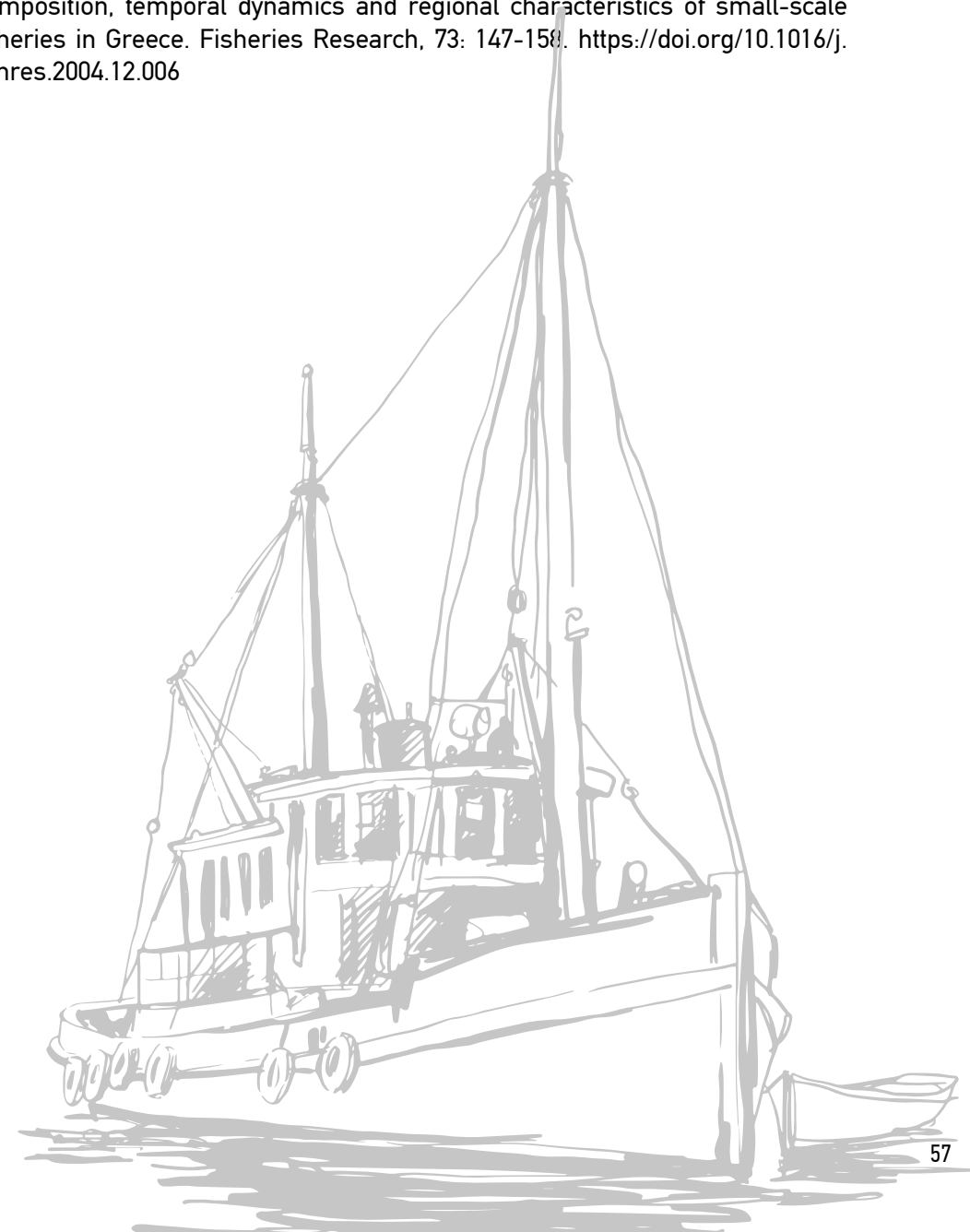
- ΕΛΣΤΑΤ, (2022). Έρευνα θαλάσσιας αλιείας με μηχανοκίνητα σκάφη: Έτος 2021. Δελτίο Τύπου. <https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SPA03/->
- European Commission (2022). The EU Blue Economy Report 2022. Publications Office of the European Union. Luxembourg <https://www.etipocean.eu/wp-content/uploads/2022/05/Blue-Economy-report-2022.pdf>
- FAO (2022). The State of Mediterranean and Black Sea Fisheries 2022. General Fisheries Commission for the Mediterranean. Rome. <https://doi.org/10.4060/cc3370en>
- Εθνικό Πρόγραμμα Συλλογής Αλιευτικών Δεδομένων-ΕΠΣΑΔ (2021). Κοινωνικο-οικονομικά Στοιχεία του τομέα της Θαλάσσιας Αλιείας: Επεξεργασία δεδομένων Ινστιτούτο Αγροτικής Οικονομίας & Κοινωνιολογίας, ΙΝΑΓΡΟΚ-ΕΛΓΟ «ΔΗΜΗΤΡΑ», Αθήνα.
- Εθνικό Πρόγραμμα Συλλογής Αλιευτικών Δεδομένων-ΕΠΣΑΔ (2022). Κοινωνικο-οικονομικά Στοιχεία του τομέα της Θαλάσσιας Αλιείας: Επεξεργασία δεδομένων Ινστιτούτο Αγροτικής Οικονομίας & Κοινωνιολογίας, ΙΝΑΓΡΟΚ-ΕΛΓΟ «ΔΗΜΗΤΡΑ», Αθήνα.
- Kyvelou, S., Ierapetritis, D. G. (2020). Fisheries sustainability through soft multi-use maritime spatial planning and local development co-management: Potentials and challenges in Greece. *Sustainability*, 12(5), 2026 <https://doi.org/10.3390/su12052026>
- Liontakis, A., Vassilopoulou, V. (2022). Exploring fishing tourism sustainability in North-Eastern Mediterranean waters, through a stochastic modelling analysis: An opportunity for the few or a viable option for coastal communities? *Ocean & Coastal Management*, 221, 106118. <https://doi.org/10.1016/j.ocecoaman.2022.106118>
- Liontakis, A., Tzouramani, I., Mantziaris, S., Sintori, A. (2020). Unravelling the role of gender in fisheries' socio-economic performance: The case of Greek small-scale fisheries. *Sustainability (Switzerland)*, 12(13). <https://doi.org/10.3390/su12135304>
- Macfadyen G., Salz P., Cappell R. (2011). Characteristics of small-scale coastal fisheries in Europe. Policy Department B: Structural and Cohesion Policies-European Parliament. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2011/460059/IPOL-PECH_ET\(2011\)460059_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2011/460059/IPOL-PECH_ET(2011)460059_EN.pdf)
- Μάντζιαρης, Σ., Λιοντάκης, Α., Σιντόρη, Α. και Τζουραμάνη, Ε. (2020). Αλιεία και απασχόληση: το προφίλ των αλιέων της χώρας μας. Τριμηνιαία Έκδοση του Ελληνικού Γεωργικού Οργανισμού – ΔΗΜΗΤΡΑ, Τεύχος 29 – 2020. https://www.elgo.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=2577:t
- Mantziaris, S., Liontakis, A., Valakas, G., Tzouramani, I. (2021). Family-run or business-oriented fisheries? Integrating socioeconomic and environmental

aspects to assess the societal impact. *Marine Policy*, 131, 104591. <https://doi.org/10.1016/j.marpol.2021.104591>

Natale F., Carvalho, N., Harrop, M., Guillen, J., Frangoudes, K. (2013). Identifying Fisheries Dependent Communities in EU Coastal Areas. *Marine Policy*, 42: 245–252. <https://doi.org/10.1016/j.marpol.2013.03.018>

Scientific, Technical and Economic Committee for Fisheries (STECF) 2021. The 2021 Annual Economic Report on the EU Fishing Fleet (STECF 21-08), EUR 28359 EN, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2021, ISBN 978-92-76-40959-5, doi:10.2760/60996, JRC126139

Tzanatos E., Dimitriou E., Katselis G., Georgiadis M., Koutsikopoulos C., (2005). Composition, temporal dynamics and regional characteristics of small-scale fisheries in Greece. *Fisheries Research*, 73: 147-158. <https://doi.org/10.1016/j.fishres.2004.12.006>

Ινστιτούτο Αγροτικής Οικονομίας
και Κοινωνιολογίας - ΙΝΑΓΡΟΚ

